

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd
Studijní program Historické vědy
Studijní obor Obecné dějiny
Forma studia prezenční
3. ročník

Bakalářská práce

Winston Churchill a bitva o Británii
Markéta Čmolíková

Vedoucí práce:

Prof. PhDr. Ing. Aleš Skřivan, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická

Západočeská univerzita v Plzni

Plzeň 2016

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2016

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce Prof. PhDr. Ing. Aleši Skřivanovi, Ph.D., za jeho pomoc a rady, které mi poskytl při jejím zpracování.

ÚVOD	6
1. BITVA O BRITÁNII	8
1.1. Situace před vypuknutím války	8
1.2. Bitva o Británii	10
1.3. Bombardování Londýna	18
1.4. Opatření pro bezpečnost obyvatel	20
1.5. Adlertag	23
1.6. Studie modrá	26
1.7. Radar	27
1.8. Knickebein	28
2. WINSTON CHURCHILL	29
2.1. Dětství a mládí	29
2.2. Politické začátky a I. světová válka	30
2.3. Meziválečné období	30
2.4. Třicátá léta a vzestup Německa	31
2.5. Začátek II. světové války.....	33
2.6. Bitva o Británii	35
2.7. Hitler vs. Churchill	38
2.8. Konec II. světové války	39
2.9. Podruhé premiérem	40
2.10. Závěr života	40
ZÁVĚR	41

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY43

RESUMÉ 45

Úvod

Tato práce se věnuje historické události, známé jako bitva o Británii, která probíhala přibližně od července 1940 do září 1940 a měla předcházet německé invazi do Velké Británie, a také jedné z hlavních osobností, která se stala symbolem boje za nezávislost Velké Británie během II. světové války Winstonu Churchillovi. Práce je rozdělena na dvě hlavní části: první část se zabývá samotnou bitvou o Británii, druhá se věnuje osobě Winstona Churchilla. První část práce začíná nastíněním politické situace před začátkem války, vztahy mezi politiky appeasementu a hlavním odpůrcem této politiky Winstonem Churchillem. Dále se zabývá pomocí Velké Británie Francii proti nacistickému Německu. Následuje kapitola, zabývající se přímo samotným konfliktem – situací, v jaké se Británie nacházela na začátku bojů, kdy byla zcela bez spojenců, její počáteční nepřípraveností na válku i obratem ve prospěch Královského letectva, který nakonec nastal a znamenal vítězství. V další části se krátce věnuje bombardování Londýna, což byl sice velmi „atraktivní“ cíl pro německé nálety, ale oslabil pozornost, kterou Luftwaffe věnovala důležitým průmyslovým centřům, továrnám a dalším pro Brity životně důležitým oblastem. Následuje nastínění bezpečnostních opatření, která musela být zavedena v Británii pro alespoň základní ochranu obyvatel, jakou byl například systém varování před nálety a podobně. Následuje „*Adlertag*“, tedy Orlí den, což byl pokus Luftwaffe, jak oslabit Královské letectvo, ale který byl, díky nepřesně daným cílům a podcenění mnoha důležitých okolností (hlavně radaru), neúspěšný. Jedním z několika důležitých dokumentů, které přiměly Adolfa Hitlera k útoku na Británii, byla, i přes svou neúplnost a nepřesnost, „*Studie modrá*.“ Poslední část bitvy o Británii se věnuje radaru, který se stal neocenitelnou pomocí v letecké válce, která pomohla Brity dovést do vítězného konce, a německému naváděcímu systému „*Knickebein*“, který už tak úspěšný nebyl.

Druhá část, věnovaná Winstonu Churchillovi, začíná shrnutím jeho dětství, mládí a pokračuje přes jeho politické začátky a I. světovou válku a meziválečné období. Následuje důležitá kapitola, zabývající se třicátými léty a nástupem nacistů k moci. V této kapitole jsou popsány jeho názory, postoje a obavy vůči nástupu tohoto politického uskupení k moci, které ovlivnily jeho další postoj vůči nacistickému Německu. Následuje začátek II. světové války, kdy se Churchillův zamítavý postoj vůči politice appeasementu ukázal jako správný, a Churchill se stal předsedou vlády Velké Británie. Poté následuje samotná bitva o Británii, kde se Churchill snažil vypořádat

s nepřipraveností své země na tento konflikt a pozvednout morálku britského lidu a přesvědčit ho, že může zvítězit. Následuje krátké porovnání osobností Adolfa Hitlera a Winstona Churchilla, který se po válce musel vzdát úřadu premiéra. Do úřadu premiéra byl znovu jmenován až v roce 1951 a setrval v něm až do roku 1955, kdy podal rezignaci. Následuje krátké shrnutí závěru Churchillova života a ocenění, kterých se mu dostalo.

Toto téma jsem si vybrala pro svůj dlouhodobý zájem o druhou světovou válku a dějiny Velké Británie, které toto téma spojuje. Winston Churchill je jednou z nejzajímavějších a nejvýznamnějších osobností nejen přelomu devatenáctého a dvacátého století, ale hlavně století dvacátého, ale i celých britských dějin. Hlavním cílem, který jsem si stanovila, byla odpověď na otázku, zda by, v případě, že by se ministerským předsedou stal někdo jiný než Winston Churchill, došlo k uzavření míru s nacistickým Německem nebo dokonce k porážce a obsazení Velké Británie? Mohl být jmenován premiérem Velké Británie někdo schopnější? Co by se stalo, pokud by byl jmenován premiérem například lord Halifax? Uzavřela by Velká Británie s Německem mír, nebo by také bojovala dále?

Základní literaturou, kterou jsem použila, byla *Druhá světová válka, 2. díl. Jejich nejskvělejší hodina* od samotného Winstona Churchilla, který v ní popisuje svůj pohled na celou událost, a dále kniha *Bitva o Británii: červenec - září 1940* od Marcela Julliana, která detailně popisuje jednotlivé momenty bitvy. Stejným tématem se zabývá i část knihy *Křídla proti křídům* od Waltera J. Boyneho. Jiný pohled na bitvu o Británii nabízí kniha *Bitva o Británii* od Leonarda Mosleye, která přináší mimo jiné i pohled do života obyčejných lidí během tohoto konfliktu. Kniha *Churchill* od Brenda Ralpa Lewise mapuje životní osudy tohoto významného politika, nebo například *The Battle of Britain*, Supplement to The London Gazette, jejímž autorem je Hugh Dowding který byl velitelem stíhacího letectva v bitvě o Británii. Kniha *Hitler a Churchill* od Andrew Robertse mě inspirovala k porovnání těchto dvou osobností, které v tomto konfliktu stanuly proti sobě. Velmi zajímavým zdrojem informací byla kniha *Clementine Churchillová : žena velkého muže* od Joan Hardwickové, která přináší jiný pohled na osobu Winstona Churchilla, než poskytuje většina autorů. Tom Hickman ve své knize *Osobní strážce Winstona Churchilla*, nabízí pohled do jeho každodenního života, popisuje nejen jeho osobní názory, ale i situace mimo politické dění.

1. Bitva o Británii

1.1. Situace před vypuknutím války

Velká Británie a Francie měly s Polskem spojeneckou smlouvu, podle které se jak Velká Británie, tak i Francie, zavázaly poskytnout Polsku veškerou pomoc, včetně vojenské, a očekávalo se, že tak učiní automaticky. Neville Chamberlain nepochopil, do jaké míry se změnil názor na danou situaci jak mezi prostým lidem, tak i v Dolní sněmovně, a snažil se získat čas. Doufal, že se s Němci dohodne, a tak se vyhne vyhlášení války. Winston Churchill s touto Chamberlainovou politikou nesouhlasil a obával se, že přes záruky poskytnuté vládou Jeho Veličenstva, odmítne Velká Británie bojovat proti Německu, i pokud by Německo zaútočilo na Polsko. I přes tyto názorové rozdíly však nabídl Chamberlain Churchillovi, aby vstoupil do vlády Jeho Veličenstva a stal se členem válečného kabinetu. Churchill s tím ihned souhlasil. Churchill napsal Chamberlainovi 2. září 1938 dopis, ve kterém mu radil, aby zařadil do vlády i představitele liberálů (Archibald Sinclair), dále Anthonyho Edena, který 20. února 1938 z Chamberlainovy vlády odešel¹. Chamberlain se snažil oddalovat nejen vyhlášení války, ale i Churchillovo jmenování do vlády.²

Protože měl v plánu dohodnout se s Hitlerem, nechtěl ho dráždit tím, že by do vlády přijal takovou osobnost, jako byl Churchill, který nesouhlasil s liberální politikou vůči Německu. Chamberlain se obával, aby Churchill nevystoupil v Dolní sněmovně proti vládě. I přes veškeré úsilí musel Chamberlain oznámit v Dolní sněmovně, že v 11. hodin dopoledne dne 3. září 1939 byla Velká Británie nucena vyhlásit válku Německu. Tím, že byl Neville Chamberlain nucen vyhlásit válku Německu, oficiálně tak přiznal, že jeho politika usmířování vůči Německu definitivně zkrachovala. Churchill podporoval rozhodnutí, které vláda a parlament učinily a plně je podporoval, protože byla zcela v souladu s jeho názory.

Churchill již před vypuknutím války důsledně a rozhodně kritizoval Chamberlainovu zahraniční politiku. Proto, když sám Neville Chamberlain připustil kritiku vývoje událostí, dal mu Churchill za pravdu, čímž si získal u britské veřejnosti velkou popularitu a stal se velkou autoritou jako stoupenec odporu vůči Německu.³ Během svého dlouhého politického života si Churchill dokázal pokazit vztahy téměř se

¹ Díky jeho nesouhlasu s Chamberlainovou taktikou, spočívající ve snaze se dohodnout s Itálií.

² TRUCHANOVSKIJ.V.G. *Winston Churchill*, Praha, 1986, s. 265.

³ Tamtéž, s. 266.

všemi politickými stranami. Sám byl také v průběhu své politické kariéry členem různých politických stran. Churchill dával najevo dobré vztahy a spolupráci s Chamberlainem a konzervativci, protože věděl, že na tom závisí jeho další politická kariéra. Britský historik Tailor charakterizoval situaci takto: „*Vláda vstupovala do války pozpátku a s pevně zavřenýma očima, Churchill byl jedinou výjimkou, byl kukačkou v cizím hnízdě...*“⁴ Navíc měli v roce 1939 konzervativci v parlamentu převážnou většinu a Churchill by nemohl nic dělat, i kdyby se opíral o podporu obou opozičních stran. Potřeboval si získat podporu celé Konzervativní strany, a ne jít proti jejím zájmům. Churchill byl přes názorové rozdíly svých kolegů vždy loajální a nikdy nedělal intriky.

V Chamberlainově vládě získal funkci ministra vojenského námořnictva a stal se členem válečného kabinetu. Vždy se snažil o energické a rozhodné vedení války proti Německu. Poté, co se v létě 1940 podařilo Němcům zlikvidovat francouzský odpor, obrátila se jejich pozornost k Velké Británii.⁵ Německá armáda měla za cíl invazi do Británie, které ale mohla dosáhnout pouze tehdy, pokud by se Luftwaffe podařilo ovládnout vzdušný prostor nad ostrovem.

Období od září 1939 do dubna 1940 se v historii druhé světové války nazývá obdobím „*podivné války*“, během které Velká Británie sice byla ve válečném stavu s Německem, ale ve skutečnosti s ním neválčila. Opravdová válka zatím probíhala pouze na moři. Churchill měl na starosti jako ministr vojenského námořnictva řízení plaveb obchodních lodí, chráněných loděmi námořnictva, dále připravoval plány námořní blokády Německa a měl na starosti stavbu válečných lodí a organizoval útoky na Německé ponorky a bojové lodě, čemuž se věnoval i osmáct hodin denně. Během svého působení v admiraltě zřídil zvláštní statistické oddělení a do jeho čela postavil svého dlouholetého vědeckého poradce profesora Lindemanna. Toto oddělení obstarávalo Churchillovi tabulky a informace o průběhu války, což pro něj představovalo trvalý zdroj spolehlivých informací.⁶

Právě v této době také navázal Churchill přátelství s prezidentem Spojených států Franklinem Rooseveltem. Jejich korespondence, která obsahovala přibližně jeden tisíc dopisů, trvala od této doby až do jara 1945, kdy ji ukončila Rooseveltova smrt. V této době bylo veřejné mínění naladěno ve prospěch Churchilla, kterého přesvědčoval lord

⁴ TRUCHANOVSKIJ.V.G. *Winston Churchill*,s. 267.

⁵ DOWDING, Hugh, *The Battle of Britain*, Despatch, Supplement to The London Gazette,London, 1946, s.1.

⁶ TRUCHANOVSKIJ.V.G. *Winston Churchill*, s. 268.

Beaverbrook, aby aktivně vyhlásil nárok na funkci premiéra. Na schůzce 9. května, 1940, kterou pořádal Neville Chamberlain, se sešel Chamberlain s Churchillem, Halifaxem a Margessonem, který zastával funkci hlavního parlamentního organizátora konzervativců. Margesson vyslovil návrh, aby se předsedou vlády stal Halifax. Poté položil Chamberlain rozhodující otázku: Přistoupí Churchill na členství ve vládě vedené Halifaxem? Churchill na tuto otázku reagoval dlouhým mlčením, což Halifax správně považoval za zamítavou odpověď.

Chamberlain podal králi demisi a vysvětlil mu danou situaci: tedy, že by bylo lepší pověřit sestavením vlády ne lorda Halifaxe, ale Winstona Churchilla, pro kterého byla momentální politická situace příznivější. Proto byl 10. května 1940 Winston Churchill pověřen králem, aby sestavil vládu a stal se tak premiérem.⁷

1.2. Bitva o Británii

Osud Británie závisel na ovládnutí vzdušného prostoru nad průlivem La Manche a získání opěrných bodů na jižním pobřeží Británie, potřebných pro vyloďení. Válka začala být reálnou hrozbou až po německé invazi do Belgie a Holandska. Úplný přehled základních faktů, jak byl znám v letech 1941 a 1943, je obsažen v rozkaze hlavního maršála Dowdinga (Sir Hugh Dowding byl náčelníkem stíhacího velitelství) a v brožuře ministerstva letectva č. 156.⁸ Británie věřila ve vítězství Francie a snažila se ji podpořit. Britské letouny byly vysílány do oblastí ve Francii, kde se bojovalo - Maugebeuge, Seclin, Saint-Inglevert, Remeš, Lille, Douoi.⁹ Winston Churchill, jako jeden z mála, žádal, aby byly okamžitě prováděny nálety na Německo, které by podle něj vedly ke zmírnění tlaku na Francii.¹⁰ Během bojů ve Francii bylo v deseti dnech sestřeleno dvě stě padesát Hurikánů. Pro vrchního leteckého maršála tyto ztráty znamenaly oslabení rezerv, které bylo možno použít v případě napadení. Pro účinnou obranu Británie bylo třeba 52 perutí. Díky těm, které byly poslány bránit Francii, se jejich počet snížil na 36, což maršál Dowding považoval za plývání a oslabení obranyschopnosti: „... *Bude-li však stíhací letectvo vyčerpáno v zoufalých pokusech napravit situaci ve Francii,*

⁷ TRUCHANOVSKIJ.V.G. *Winston Churchill*, s.124.

⁸ CHURCHILL, Winston Spencer, *Druhá světová válka. 2. díl. Jejich nejskvělejší hodina*, Praha, 1993, s. 308.

⁹ JULLIAN, Marcel, *Bitva o Británii: červenec-září 1940*, Praha 2004, s. 14.

¹⁰ PRIOR, Robin, *When Britain Saved the West*, London, 2015, s. 4.

způsobí to konečnou, úplnou a neodvratnou porážku této země.“¹¹ Z Británie byly vyslány perute, které se ale po každé akci měly vrátit zpět. Maršál Dowding opakovaně několikrát žádal o navýšení počtu letek, ale z 8, o které žádal, mu byly přislíbeny pouze 2 plně funkční perute a další 2 ve výcviku.¹² Začátkem dubna 1940 bylo ve Francii 6 stíhacích perutí a další 4 byly připravené zasáhnout v případě boje, pokud by jich bylo třeba.¹³

Hitler si po pádu Francie nedokázal představit, že by Velká Británie nepřistoupila na mírovou dohodu, aby se tak vyhnula válce. I přes to, že se Německu zdálo, že Británie nemůže válku vyhrát, ministerský předseda měl v tomto ohledu jasno a neuvažoval nikdy o mírové smlouvě. Dne 28. června Winston Churchill informoval britského ministra zahraničí o svém úmyslu v bitvě pokračovat: „*Doufám, že papežskému nunciovi objasníte, že si nepřejeme vznášet žádné dotazy na možnost míru s Hitlerem, a že všichni naši zahraniční zástupci mají přísně zakázáno jakýmkoli takovými návrhy se zabývat.*“¹⁴ Válka pro Británii skutečně reálně začala až v létě 1940, kdy se po porážce Francie obrátila německá pozornost k Velké Británii. Německé letectvo bylo oslabeno díky nasazení v bitvě o Francii, ve které také utrpělo ztráty, a německé námořnictvo bylo oslabeno po tažení do Norska. Britské letectvo zase bylo oslabeno díky roztržštěnosti britského letectva po celém britském pobřeží. Obě strany nutně potřebovaly čas na odpočinek a na dozbrojení a přípravu na nadcházející válku. Dne 4. června 1940 došlo k evakuaci jednotek Britského expedičního sboru z Dunkerku. Během této akce bylo zabito 20 až 30 vojáků a podařilo se evakuovat 224 000 vojáků, tedy 85% Britského expedičního sboru a dále 140 000 francouzských vojáků a malá část belgických, a to i přesto, že se podařilo Luftwaffe zničit 200 záchranných plavidel¹⁵. Britská armáda musela zanechat v Dunkerku velké množství vybavení a utrpěla velké ztráty během Blitzkriegu, který provádělo Německo ve Francii. Generální inspektor Milch radil Göringovi, aby invaze byla provedena co nejdříve, aby tedy byly nad kanál ihned přesunuty všechny síly Luftwaffe. Göring zpočátku považoval tento návrh za nerealizovatelný, ale nakonec se k němu také přiklonil. Možnost okamžité invaze ale vyloučil sám Adolf Hitler, který sice tento plán ocenil, ale odmítl jeho realizaci, protože se domníval, že není nutný, neboť se s Velkou Británií dohodne – že bude uzavřen mír.

¹¹ JULLIAN, Marcel, *Bitva o Británii: červenec-září 1940*, s.15.

¹² DOWDING, Hugh, *The Battle of Britain*, s.2.

¹³ Tamtéž, s. 4.

¹⁴ JULLIAN, Marcel, *Bitva o Británii: červenec-září 1940*, s.19.

¹⁵ MOSLEY, Leonard, *2.světová válka, Bitva o Británii*, Praha 2001, s. 19.

V říjnu 1939 ministerstvo letectva přehodnotilo svoji politiku a nařídilo zřídit dalších 10 dalších stíhacích perutí.¹⁶ Dne 30. června. 1939 „Nejvyšší lovcí Říše“ Maršál Göring, vydal v denním rozkazu směrnicí pro bitvu. Přibližně ve stejné době došlo zhruba dva tisíce kilometrů jihozápadně náhle k velkému výbuchu. Britská flotila ostřelovala lodě francouzského námořnictva v Mers-el-Kébiru, které se odmítly podřídit britskému ultimátu, které je vyzvalo, aby se připojily k britské flotile nebo odpluly do neutrálního přístavu. Winston Churchill o tom napsal: „*Bylo to odporné rozhodnutí, nejnepřirozenější a nejbolestivější, jaké jsem kdy musel učinit.*“, „*Válečný kabinet nezaváhal ani vteřinu....a rozhodl, že musíme provést jakákoli opatření, kterých bude zapotřebí.*“¹⁷

První těžký útok nastal 10. července - toto datum se většinou považuje za začátek bitvy o Británii. Dalšími významnými daty jsou 15. srpen a 15. září.¹⁸ Německý nápor na Velkou Británii by se dal rozdělit do tří fází. První, od 10. do 18. července, která zahrnovala bombardování přístavů od Doveru až k Plymouth, a měla poškodit přístavní města, která se tak měla stát jednodušším cílem invaze. Druhá fáze, od 24. srpna do 27. září, jejímž cílem mělo být vyřazení britského letectva a hlavním cílem se mělo stát hlavní město Londýn, na které měly být směřovány veškeré útoky. Třetí fáze, ve které se nacistické letectvo, po odložení plánu na invazi do Británie, zaměřovalo pouze na bombardování Londýna a důležitých středisek průmyslové výroby.

Německé letectvo mělo lépe vyzbrojené letouny, které byly i rychlejší než britské, navíc měly psychologickou výhodu díky úspěšnému obsazení Polska, Francie, Nizozemska, Belgie a Norska. Německé základny byly rozmístěny po pobřežích dobytých území. Jedna z mála věcí, která hrála v neprospěch Německa a naopak ve prospěch Británie, bylo počasí a podnebí, které se nacházelo jak nad kanálem La Manche, tak i nad Británií, a které bylo zcela jiné, než na dobytých německých územích. Další obrovskou výhodou pro Británii, která, jak se později ukázalo, jí pomohla vyhrát celou bitvu, bylo velmi efektivní používání radaru, díky čemuž mohli snadno zjistit, že se blíží nepřítel, a také rozluštění německých naváděcích metod (Knickebein). Do srpna německé letectvo soustředilo proti RAF 2669 bojových letounů, z toho 1015 bombardérů, 346 střemhlavých bombardérů, 933 stíhacích letounů a 375

¹⁶ DOWDING, Hugh, *The Battle of Britain*, s.2.

¹⁷ JULLIAN, Marcel, *Bitva o Británii: červenec-září 1940*, s. 20.

¹⁸ CHURCHILL, Winston Spencer, *Druhá světová válka. 2. díl.*, s. 309.

těžkých stíhacích letounů.¹⁹ Dne 5. srpna byla schválena Hitlerova směrnice č. 17, která schválila intenzivnější leteckou válku proti Velké Británii. Hermannu Göringovi nešlo hlavně o operaci „Lachtan“, jejímž cílem byla absolutní letecká válka. Zničení britského leteckého průmyslu pro něj bylo důležité pouze jako záminka proto, aby německé stíhací letouny mohly ničit válečné loďstvo a námořní dopravu. V bojích od 24. srpna do 6. září byla převaha v neprospěch britského stíhacího velitelství.²⁰

Dne 15. srpna byla vybojována nejrozsáhlejší letecká bitva tohoto konfliktu, kdy došlo ke čtyřem významným střetnutím na frontě. Na jihu bylo do boje nasazeno všech dvaadvacet britských perutí, některé dvakrát, i třikrát po sobě. Německé ztráty, spolu se ztrátami, utrpěnými na severu, byly sedmdesát šest letounů, ve srovnání s britskými čtyřmi. Pro německé letectvo to znamenalo obrovskou katastrofu. Německé letectvo mělo za cíl londýnský přístav, spolu s jeho doky a velkým počtem lodí, což mělo přispět k ochromení námořní dopravy a zásobování Londýna.

Stíhací perutě musely být za každou cenu doplňovány spolehlivými stroji. Lord Beaverbrook proto žádal Brity, aby odevzdali vše, co obsahovalo hliník, který měl v té době cenu své váhy ve zlatě. Lord Beaverbrook vyzval britský národ: *„Dejte mi vaše hrnce, vaše pánve, vaše botníky, vaše ramínka na kabáty, vaše čajníky, vaše příslušenství vysavačů. Já z nich nadělám Spitfiry, Hurikány, Blenheimy a Wellingtony.“*²¹ Díky těmto událostem se Královské letectvo dostalo z nevýznamné pozice mezi ozbrojenými složkami na první místo v důležitosti nejen armády, ale i průmyslové výroby.

Všechny znamenité vlastnosti lorda Beaverbrooka odpovídaly tomu, co Británie právě potřebovala. Stal se nepostradatelným nastalé potřebě, i pro Winstona Churchilla, který o něm prohlásil: *„Byl jsem rád, že jsem se o něho někdy mohl opřít. Síla jeho osobnosti a genialita spolu se značnou dávkou přesvědčovacích schopností a vynalézavosti smetly z cesty řadu překážek.“*²² Stal se pro něj tak důležitým, že ho 2. srpna s královým souhlasem požádal, aby vstoupil do válečného kabinetu. Veškeré dodavatelské kanály byly díky Lordu Beaverbrookovi napojeny na bitvu, nové a opravené letouny proudily k nadšeným perutím v počtech, jaké nikdy předtím nezažily. Lord Beaverbrook sdělil, že v bojích, probíhajících 17. srpna, bylo na britské půdě sesbíráno až osmdesát sestřelených německých letounů. Docházelo k závažným

¹⁹ CHURCHILL, Winston Spencer, *Druhá světová válka. 2. díl.*, s. 310.

²⁰ CHURCHILL, Winston, *Velké bitvy a osobnosti druhé světové války*, Praha, 1999, s. 32.

²¹ JULLIAN, Marcel, *Bitva o Británii: červenec-září 1940*, s. 49.

²² CHURCHILL, Winston Spencer, *Druhá světová válka. 2. díl.*, s. 312.

ztrátám u bombardovacího letectva, například sedm těžkých bombardérů ztracených v noci na 17. srpna a jedenadvacet letounů, zničených na zemi. Celkem dvacet osm: tento den ve skutečnosti utrpěli ztráty v poměru 2:3. Dne 20. srpna britské bombardovací a stíhací síly byly po všech bojích početnější a silnější, než kdykoli předtím. Británie se chtěla přiblížit rovnováze a potom i získat převahu ve vzduchu, na které z velké části závisel výsledek bitvy i války. Až do konce srpna nepovažoval Hermann Göring výsledky tohoto leteckého konfliktu za nepříznivé pro německé letectvo. Němečtí velitelé letectva odhadovali, že RAF od 8. srpna ztratilo 1115 letounů ve srovnání se 467 německými.

Dalším ministrem, který se pro Winstona Churchilla stal důležitým, byl ministr práce a národní služby Ernest Bevin, který byl správcem a hlavní osobou veškerých lidských zdrojů národa. V září také vstoupil do válečného kabinetu.

Pro operaci „Lachtan“ by bylo výhodnější, kdyby se v této části plánu Luftwaffe nesoustředovala tolik na „Londýn“, ale spíš na Portsmouth nebo Dover, a současně na válečné přístavy. V této době přesvědčil Göring Hitlera, že rozhodující bude rozsáhlý útok na Londýn. Námořní štáb se neodvážil odporovat Göringovi a obrátit se na vrchní velení. Až 12. září ve štábu dospěli k závěru, že letecká válka je vedena jako „absolutní letecká válka“ bez ohledu na požadavky námořní války a přesahuje vytyčený cíl operace „Lachtan“. Z dostupných dokumentů ale dnes už víme, že německý námořní štáb se od 10. září začal obávat o vlastní zájmy. Německé válečné loďstvo se snažilo zamezit volnému pohybu britského loďstva v kanálu La Manche tím, že používali nástražná minová pole. Pokud nastalo nad britskými ostrovy příhodné počasí, snažila se německá Luftwaffe pomocí bombardérů, chráněných stíhacími letouny v počtu tří až čtyř set, najednou zaútočit na vojenské a průmyslové cíle.²³ Britské letectvo s tímto počítalo, proto byly německé ztráty na letounech 3:1, a v pilotech 6:1.

Do průlivu La Manche se začaly přesunovat po desítkách obchodní lodě pod ochranou německých baterií, které vybudovali na francouzských březích. Lodní dopravní prostředky Němci soustředili nejen do německých, ale i do holandských, belgických a francouzských přístavů, od Hamburku až po Brest. Z této lodní dopravy hrozilo Británii nebezpečí v podobě toho, že očekávala možný pokus o invazi do Británie. Díky bombardování těchto cílů, které představovaly nebezpečí a hrozbu, a díky ostřelování válečnými loděmi, k této invazi, naštěstí pro Británii, nikdy nedošlo.

²³ CHURCHILL, Winston Spencer, *Druhá světová válka. 2. díl.*, s. 316.

Pro Brity bylo mnohem důležitější než ochrana Londýna před bombardováním udržení provozu a činností letišť a perutí, které z nich operovaly, a ochrana průmyslových a dopravních center.

Období od 24. srpna do 6. září znamenalo vážné oslabení britského stíhacího letectva. Během čtrnácti dní ztratilo stíhací letectvo 103 padlých a 128 těžce zraněných pilotů a bylo zničeno nebo vážně poškozeno celkem 466 Spitfirů a Hurricanů. Z celkového stavu přibližně tisíce britských pilotů byla vyřazena skoro čtvrtina. Tyto vyřazené piloty mohlo nahradit jen 260 nadšených, ale nezkušených nováčků, povolaných ze školních jednotek, velmi často před ukončením celého výcviku. Na letištní zařízení v okolí Londýna dopadaly těžké údery a dne 6. září v noci zaútočilo šedesát osm německých letounů na Londýn. 7. září následoval první hromadný nálet. Noční útoky na Londýn od 7. září se po deset dní zaměřovaly proti londýnským dokům a železničním uzlům a bylo při nich zabito nebo zraněno mnoho civilistů, ale v konečném důsledku poskytly britskému lidu cenný čas na oddech, který už nutně potřeboval, hlavně na opravu průmyslových, hospodářských a dopravních center mimo Londýn. Německé letectvo začalo vynakládat stále větší úsilí při denních náletech na Londýn, někdy i několikrát v ten samý den, jako například 14. září, ale největší úsilí německá armáda vynaložila den poté.²⁴ 15. září lze považovat za den, kdy bitva vyvrcholila. V tento den Luftwaffe po dvou mohutných útocích z předešlého dne provedla největší soustředěný úder v podobě denního náletu na Londýn. Byla to zřejmě jedna z rozhodujících bitev celé války, která se, stejně jako bitva u Waterloo, strhla v neděli.²⁵ Tento den znamenal pro Británii obrat v konfliktu, který se začal pomalu obracet v její prospěch.

Winston Churchill navštívil velitelství 11. stíhací skupiny, kde mu bylo ukázáno, jak se řídí letecká bitva. K této 11. skupině patřilo dvacet pět perutí pokrývajících celé území Essexu, Kentu, Sussexu a Hampshiru, a další přístupy k Londýnu. Této skupině velel vícemaršál letectva Park, do jisté míry na něm závisel jejich osud. Winstona Churchilla a jeho ženu odvedli do operační místnosti chráněné proti pumám, která se nacházela padesát stop pod zemí. Všechny skvělé výkony Spitfirů a Hurricanů by nebyly k ničemu, nebýt systému podzemních řídicích středisek a telefonních kabelů, které byly podle představ Dowdinga a na jeho podnět vybudovány ministerstvem letectví už před válkou. Na jihu Anglie bylo velitelství 11. skupiny a šesti podřízených

²⁴ CHURCHILL, Winston, *Velké bitvy a osobnosti druhé světové války*, s. 34.

²⁵ CHURCHILL, Winston Spencer, *Druhá světová válka. 2. díl.*, s. 319.

sektorů stíhacích základen. I když bylo vrchní velitelství v Stanmore, ve skutečnosti bylo řízení perutí ponecháno na 11. skupině, která řídila jednotky prostřednictvím sektorových základen v každém hrabství. Winston Churchill popsal operační místnost následovně: *„Operační místnost, která připomínala malý divadelní sál, byla široká asi šedesát stop a měla dvě patra. Posadili jsme se na „první balkon“. Pod námi stál stůl s mapami ve velkém měřítku a kolem něj bylo shromážděno asi dvacet skvěle vycvičených mladých mužů a žen. Naproti nám, v místech, kde by v divadle byla opona, zabírala celou stěnu obrovská černá tabule rozdělená elektrickými žárovkami na šest sloupců, označujících šest sektorových základen, a v nich měla každá peruč vlastní menší sloupec a všechny svislé kolonky byly ještě rozděleny vodorovnými linkami. Nejnižší řada žárovek tedy rozsvícením ukazovala, které peruč jsou právě „v ostré bojové pohotovosti“ a mohou vzlétnout během dvou minut po obdržení rozkazu, další řada „přípravenosti“ k nasazení do pěti minut, potom „k dispozici“ během dvaceti minut, pak přišly na řadu jednotky, které odstartovaly dále – označené červenými žárovkami – jednotky, které byly právě v akci, a horní řada označovala ty, které se právě vracely domů.“²⁶ Dále se v operační místnosti nacházela zařízení, která rušila rozhlasové stanice, jež mohly být využívány nepřítelem pro navigaci a zaměřování.²⁷ Byla také zřízena speciální pozorovatelská skupina, která měla za úkol zakreslovat získané informace do tabulek.²⁸ I když se operační střediska snažila o co nejlépe odvedenou práci a o shromažďování co nejpřesnějších informací, ne všechny informace byly úplně přesné nebo úplné. Například 15. září, když vrcholila bitva o Británii, se Britové domnívali, že ztratili necelých čtyřicet letounů, později přišli na to, že ve skutečnosti to bylo padesát šest. Největší rozdíly byly v počtu sestřelených nepřátelských letadel. Britové například uváděli jiný počet sestřelených Německých letadel, než německá strana. Skutečné počty sestřelených letadel byly odtajněny až po skončení války a většinou se velmi lišily jak v odhadech strany, které sestřelená letadla patřila (neuváděli přesně počty sestřelených letadel kvůli zmatení nepřítele, a snažili se tvrdit, že utrpěli mnohem menší ztráty), tak i těmi, kteří letadla sestřelili, kteří se zase snažili navyšovat počty sestřelených letadel, aby to ukazovalo v jejich prospěch.*

Většina leteckých bitev, na nichž záleželo, trvala většinou od prvního střetnutí jen něco málo přes hodinu, díky tomu, že letadla musela po 70 až 80 minutách doplnit

²⁶ CHURCHILL, Winston Spencer, *Druhá světová válka. 2. díl.*, s. 319.

²⁷ DOWDING, Hugh, *The Battle of Britain*, s.5.

²⁸ Tamtéž, s.5.

palivo nebo přistát. Dalším důvodem bylo to, že museli hlídat, aby nedoplňovali palivo a střelivo v době, kdy by mohl přiletět nepřítel s novými perutěmi. Proto bylo hlavním cílem zajistit, aby během dne nebylo příliš mnoho perutí na zemi a nedoplňovali současně palivo a střelivo na zemi. V operační místnosti se například po nějakém čase červené žárovky rozsvítily a ukázaly, že většina britských perutí je nasazena do boje, proto spodní řada žárovek na tabuli zhasla. V záloze jim nezbyvala jediná peruť. V tu dobu zavolal Park Dowdingovi do Stanmore a požádal ho o přidělení tří perutí 12. skupiny pro případ, že by došlo k dalšímu vážnému napadení, až Parkovi peruť budou doplňovat palivo a střelivo. Ihned obdržel jeho souhlas. Na otázku Winstona Churchilla: „*Jaké zálohy nám ještě zbývají?*“²⁹ vícemařál Park odpověděl: „*Už žádné*“³⁰

Jaké ztráty by Britové utrpěli, kdyby jejich letouny, doplňující palivo, byly zastíženy na zemi dalšími nálety „plus 40“ nebo „plus 50“! Nepřátelská převaha byla obrovská, jejich rezervy malé a v sázce bylo pro Brity příliš mnoho. Za dalších pět minut většina britských perutí přistála, aby doplnily palivo a střelivo. Za chvíli se ukázalo, že se nepřítel vrací domů, směrem k východu a žádný nový nepřítel nepřiletěl.

V následujících dalších deseti minutách celá akce skončila a byl oznámen konec. Německému letectvu se podařilo v mnoha místech prorazit britskou obranu a mnoho desítek německých bombardérů se stíhacím doprovodem bylo hlášeno nad Londýnem. Asi dvanáct jich bylo sestřeleno během Churchillova pobytu v operačním středisku. Nebylo možné určit výsledek bitvy ani škody nebo ztráty. Zřejmě Britové sestřelili sto osmdesát letounů a ztratili necelých čtyřicet. V Atlantickém oceánu bylo potopeno mnoho lodí, což byla pro Brity velmi nepříznivá zpráva. I když se Britové po válce přesvědčili, že v ten den Němci ztratili jen padesát šest letounů, přesto v tento den – 15. září – vyvrcholila bitva o Británii. Dnes již víme, že se Hitler 17. září se rozhodl odložit operaci „Lachtan (Lvoun)“, na neurčito. Oficiálně byla invaze zrušena až 12. října. Nové datum mělo být příští jaro. V červenci 1941 Hitler znovu rozhodl o odložení invaze do jara 1942, „*až bude skončeno ruské tažení*“³¹. Tato naivní představa byla pro Brity velmi výhodná, poskytovala jim čas na obnovu jak průmyslových a dopravních center, tak i na doplnění vojenské techniky a lidských zdrojů v armádě. Velkou úlevou bylo toto odložení vojenské operace i pro zničená města, která mohla obnovit zničenou infrastrukturu. Dne 13. února 1942, jak dnes již víme, hovořil admirál Raeder

²⁹ CHURCHILL, Winston Spencer, *Druhá světová válka. 2. díl.*, s. 321.

³⁰ Tamtéž., s. 321.

³¹ Tamtéž., s. 323.

s Hitlerem o operaci „Lachtan“ naposledy a přiměl Hitlera, aby souhlasil s úplným skončením operace. Díky tomu skončila definitivně operace „Lachtan (Lvoun)“ a 15. září lze považovat za den jejího skončení.³² Zástupce náčelníka odboru válečného plánování Spojených států, nestranný pozorovatel a šéf americké mise brigádní generál Strong byl poslán do Londýna, aby sledoval výsledky útoků Luftwaffe. Dne 19. září se vrátil do New Yorku s výsledky, Luftwaffe se nepodařilo vážně oslabit RAF. Přestože byla operace „Lachtan“ oficiálně zrušena, nálety na Londýn pokračovaly dále. I když byla invaze odvolána, Göringovi trvalo až do 27. září, než se vzdal naděje na vítězství ve válce, která mohla přinést úspěch. V říjnu, přestože byl Londýn zasažen naplno, se německé úsilí rozptylovalo do řady častých náletů menšího rozsahu, zaměřených proti dalším místům hlavně s průmyslovým významem, čímž se snažili Britové co nejvíce oslabit. Začal boj o „vysílení“ protivníka.

Britové byli v odhadech svých ztrát nepřesní a optimističtí. Nakonec se museli spokojit s poměrem dvou sestřelených Němců k jednomu britskému místo tří ku jednomu, což bylo stále velmi výhodné pro Brity. Královské letectvo nebylo nejen oslabeno nebo zničeno, ale především slavilo triumf. Byl zajištěn velký příliv nových pilotů nejen britského původu. Letecký průmysl, který představoval jedno z nejdůležitějších odvětví průmyslu, které se pro ně stalo životně důležité, se německému letectvu nepodařilo ani ochromit ani zničit.³³ Na produkci leteckého průmyslu záležela pomoc obyčejných Britů, kteří se snažili všemožně pomoci svému státu v zásobování a výrobě. Díky tomu byla Británie zachráněna a mohla se dále aktivně podílet na porážce Německa. Winston Churchill v Dolní sněmovně oprávněně prohlásil: „*Na poli lidských konfliktů nikdy tak velké množství nevděčilo za tak mnoho tak nepatrné hrstce.*“³⁴ Bitva o Británii byla prvním velkým neúspěchem Německa v II. světové válce a jedním z mnoha důvodů změny přístupu Spojených států k tomuto konfliktu.³⁵

1.3. Bombardování Londýna

Na začátku operace, které podnikal nepřítel, se pokoušeli dostat britské letectvo do bojů nad průlivem La Manche a jižním pobřežím a dále pokračovat nad jižními

³² CHURCHILL, Winston, *Velké bitvy a osobnosti druhé světové války*, s. 35.

³³ CHURCHILL, Winston Spencer, *Druhá světová válka. 2. díl.*, s. 324.

³⁴ Tamtéž, s. 325.

³⁵ SCHOENFELD, Max, *Winston Churchill as War Manager: The Battle of the Atlantic Committee*, In : *Military Affairs*, Vol. 52, No. 3, Jul., 1988, s. 122.

hrabstvými, hlavně nad Kentem a Sussexem. Jako hlavní cíl si Němci stanovili zničení organizace a zásobování leteckých sil. Boje se přenesly do blízkosti Londýna a nad něj - sám Londýn se stal hlavním cílem německých náletů a po nějaké době, když se nepodařilo nepřátelům ochromit Londýn, přesunul se jejich zájem nad provinční města a atlantickou „životní“ linii podél řek Mersey a Clyde. Od 7. září se Hermann Göring ujal velení leteckých bojů a přešel od denních útoků k nočním a od stíhacích letišť v Kentu a Sussexu k napadání obrovských ploch Londýna. Londýn začal být cílem bombardování v noci, a to nepřetržitě padesát sedm nocí za sebou. Od konce srpna, kdy začali Němci podnikat nálety na Londýn, začala RAF podnikat odvetné nálety na Berlín. Díky obrovské vzdálenosti, kterou museli urazit, mohli Britové tyto nálety provádět jen velmi omezeně, ve srovnání s útoky na Londýn, vedenými z blízkých francouzských a belgických letišť. Na adresu toho, že Britové začali bombardovat Berlín, Hitler prohlásil dne 4. září 1940: „*Zaútočí-li na naše města, my prostě vymažeme jejich.*“³⁶ Toto jeho předsevzetí se německá Luftwaffe snažila naplnit ze všech sil. Královskému letectvu se podařilo dosáhnout vítězství díky zdatnosti a odvaze nejen britských pilotů, ale i pilotů z okupovaných území, zejména z Polska a Československa, a dále díky výborným vlastnostem britských letadel a schopné organizaci. Další, kdo významně pomohl při obraně Londýna, byli obyčejní obyvatelé, kteří se snažili, i přes veškerá omezení, pomáhat všemi možnými silami svému státu v boji proti nepřátelům, kteří napadli jejich vlast. Od 7. září do 3. října zaútočilo na Londýn noc co noc v průměru dvě stě německých bombardérů. I přesto, že byl Londýn hlavním cílem, bylo na jeho obranu rozmístěno pouhých devadesát devět děl. Díky nedokonalému způsobu nočních bojů byli přesvědčeni, že bude nejlépe ponechat oblohu volnou pro noční stíhače, operující pod vedením 11. skupiny, která se skládala z šesti perutí Blenheimů a Defiantů. Další nepostradatelnou složkou armády pro ochranu Londýna se ukázalo být protiletadlové dělostřelectvo, kterému velel generál Pile. Postupem času se začala zlepšovat jak ochrana Londýna, tak především metody nočních stíhačů, které se stávaly stále účinnějšími. Jednou z další obětí bombardování se stala dne 29. 12. 1940 i katedrála Svatého Pavla,³⁷ která musela po válce projít rekonstrukcí. Winston Churchill doufal, že by zničení Londýna přineslo soucit a hlavně tolik potřebnou podporu Spojených

³⁶ CHURCHILL, Winston Spencer, *Druhá světová válka. 2. díl.*, s. 327.

³⁷ ALLBESON, Tom, *Visualizing Wartime Destruction and Post war Reconstruction: Herbert Mason's Photograph of St. Paul's Revaluated*, In: *The Journal of Modern History*, Vol. 87, No. 3, September 2015, s. 534.

států, možná i jejich zapojení do války.³⁸ Tím, že Luftwaffe bombardovala Londýn, omezila tak bombardování jiných, méně „atraktivních“ cílů, než byl samotný Londýn, například průmyslová centra, základny RAF nebo dopravní uzly. Bombardování Londýna tedy přinášelo velký počet mrtvých, ale na druhou stranu umožnilo obnovu a provoz důležitých letišť, továren a dalších důležitých oblastí.

1.4. Opatření pro bezpečnost obyvatel

Britové, kteří se dlouhodobě spoléhali na to, že je Británie ostrovem, se museli nyní smířit s tím, že jim i přesto hrozilo přímé nebezpečí. Vláda se snažila pomocí propagandy povzbudit obyvatele prostřednictvím jak novin, například The Times (spolek pivovarníků si zde zaplatil článek s podtitulem „Jak si mám počínat?“, kde ministerstvo informací uveřejnilo doporučení, co dělat v případě, že by invaze bezprostředně hrozila nebo k ní skutečně došlo. Obsahovala pokyny jako například: „Nesmím panikařit. Zůstanu, kde jsem. V žádném případě si nesmím říkat: musím odtud pryč. Musím si pamatovat, že silnice musejí zůstat volné pro bojující muže. Nesmím se objevit na silnici na kole, v autě, ani pěšky. Ať už jsem v práci nebo doma, prostě zůstanu, kde jsem.“³⁹), různými propagačními letáky (propagující šetření jídlem nebo upozorňující na německé špiony), propagačními filmy které, promítali v kinech⁴⁰ nebo prostřednictvím rozhlasové stanice BBC, která přinášela aktuální válečné zprávy, informace nebo proslovy- například proslov Winstona Churchilla z 14. července : „Zde, v tomto silném městě Záchrany, které ochraňuje dědičná práva lidského pokroku a má hluboké důsledky na křesťanskou civilizaci; zde, opsáni moři a oceány, kterým vládne námořnictvo; chránění shora zručností a oddaností našich letců – beze strachu očekáváme hrozící útok.“⁴¹. Stejně prostředky (jak rozhlas, tak i noviny) používali nacisté, aby poškodili jak odhodlání Velké Británie, tak i samotnou osobu Winstona Churchilla, který byl považován za hlavního odpůrce jakékoli dohody s Německem. Snažili se tvrdit, že v Německu je všechno hezké a lepší, jak si zapsala Else Wendelová : „Tady v Německu bylo všechno pěkné. Velká Británie chtěla válku a dočkala se Dunkerku. My všichni jsme čekali na invazi, mnozí z nás byli překvapeni, že k ní ještě nedošlo. Měli jsme pocit, že z Velké Británie bude cenný spojenc, jakmile dostane

³⁸ MOSLEY, Leonard, *Druhá světová válka, Bitva o Británii*, Praha, 2001, s. 124.

³⁹ JULLIAN, Marcel, *Bitva o Británii: červenec-září 1940*, s. 31.

⁴⁰ MOSLEY, Leonard, *Druhá světová válka, Bitva o Británii*, s.180.

⁴¹ JULLIAN, Marcel, *Bitva o Británii: červenec-září 1940*, s. 33.

*napráskáno a vyléčí se ze své pýchy.*⁴² Dále došlo k zatčení lidí, kteří mohli představovat hrozbu pro bezpečnost země, jako například byla zatčena Lady Mosleyová, sestra Nancy Miltfordové a žena sira Oswalda, náčelníka britských nacistů a dalších potencionálně nebezpečných osob. Kromě toho byli internováni cizinci, kteří uprchli z Němci okupovaných zemí. Proti tomu například protestoval H. G. Wells. Jeho Veličenstvo vyškrtlo jméno Mussoliniho ze seznamu nositelů Bathského řádu a jméno krále Umberta ze seznamu Podvazkového řádu. Jejich Veličenstva Král Jiří VI. a královna Alžběta se snažili jít příkladem. Buckinghamský palác byl mnohokrát bombardován, oni v něm přesto nadále bydleli, odmítli odjet do bezpečí. Chtěli nadále zůstat v Londýně, stejně jako jejich poddaní (což přispělo k jejich ještě větší popularitě). Jeho Veličenstvo král založil řád Kříže svatého Jiří a Medaili svatého Jiří, která byla zvláštním vyznamenáním a oceněním neobyčejného hrdinství. Křížem svatého Jiří byl například jako první ceněn poručík Davies, kterému se podařilo zneškodnit nevybuchlou pumu v blízkosti katedrály Svatého Pavla; dále byl udělován Kříž královny Viktorie (J. B. Nicholson - pilot stíhacího letectva, byl první osobou, které byl udělen, a byl jedinou osobou takto vyznamenanou v celé bitvě o Británii), a další podobně významná ocenění. I když převážná část obyvatel byla odhodlána bojovat za svoji zemi až do konce, přesto se našly ojedinělé incidenty, které měly jejich úsilí sabotovat. K sedmi letům vězení byl odsouzen muž, který v době náletu rozbil devět telefonních budek, aby nemohly být použity domobranou (vyjadřoval tak své sympatie k členům Osy) nebo učitel, který svým žákům vykládal poráženecké teorie. Ministerstvo letectví se rozhodlo vydat vyhlášku, která se týkala toho, jak se má veřejnost chovat k letcům, kteří přistáli na padácích a k přistávajícím na padácích, kteří byli často považováni za nepřátele a bylo s nimi i takto zacházeno, než se tento omyl vysvětlil. Snažili se veřejnosti vysvětlit, že ne každý, kdo přistane na padáku, musí být nepřítel. Vyhláška připomínala, že se nemusí jednat jen o britské piloty, ale že v Královském letectvu jsou i Poláci, Češi, Belgičané nebo Francouzi, kteří nemusí umět vůbec anglicky.⁴³ Britské ministerstvo vnitra se snažilo řešit především otázky ohledně výstavby nových protiletadlových krytů, posilování a opravy suterénů, které se daly použít jako kryty. Byly budovány protiletadlové kryty, některé s kapacitou až sedm tisíc lidí; dále se jako kryt využívala i podzemní dráha.⁴⁴ Další důležitou věcí bylo najít

⁴² JULLIAN, Marcel, *Bitva o Británii: červenec-září 1940*, s. 51.

⁴³ Tamtéž, s. 163.

⁴⁴ CHURCHILL, Winston Spencer, *Druhá světová válka. 2. díl.*, s. 334.

volné prostory pro přechodné ubytování obyvatel, kteří ztratili vlastní obydlí a neměli kde bydlet, a najít prostory pro skladování potřebného materiálu. Bylo zapotřebí zajistit maximální výkon nejen v továrnách, kde se vyráběly věci potřebné pro válečný průmysl, ale zároveň bylo důležité zajistit pořádek i na úřadech. Bylo potřeba zajistit bezpečnost těchto lidí, proto bylo potřeba vyvinout způsob, jak je varovat před blížícím se nebezpečím, aby se dostali včas do bezpečí. Proto byl vyvinut nový systém předběžných opatření a výstrah. Pokaždé, když sirény ohlásily poplach, byla ochromena činnost nejen úřadů, ale i ministerstev minimálně na více jak hodinu. Snažili se proto vyvinout efektivnější systém varování. Proto byly zavedeny tři stupně pohotovosti. Byl zaveden nový systém varování, který byl rozdělen do tří fází: pohotovost, poplach, konec poplachu. Vyhlášení pohotovosti nějak neomezilo normální běžný chod, na rozdíl od předchozího systému kdy už v této fázi byli posíláni lidé do krytu. Prvním stupněm byla pohotovost vyhlášená sirénami, které se ale lišily od poplachu, který byl vyhlášen jen tehdy, pokud pozorovatelé na střechách, kterým se říkalo „ Jim Crown“, ohlásili bezprostřední nebezpečí, tedy, že nepřítel je skutečně velmi blízko.⁴⁵ Ve dne měl být stav pohotovosti označen vztyčením žlutých praporek, které by vztyčoval speciálně vyškolený tým leteckých odborníků; v noci měl být stav pohotovosti oznámen blikáním žlutých nebo červených světel. Signál, oznamující poplach znamenal, že lidé odcházeli do krytů. O tom, kolik lidí se odebere do jednotlivých krytů, rozhodoval speciálně vyškolený štáb odborníků protiletadlové obrany. Poplach měl být nově vyhlášován na menších územích, kde hrozilo aktuální nebezpečí, což mělo omezit ochromení větší oblasti, než bylo nezbytně nutné pro bezpečnost. Ukončení poplachu bylo standardně odhroukáno, pokud ale dále trvalo nebezpečí, byla dále značena pohotovost vztyčenými žlutými prapory. Specifické podmínky pro vyhlášení poplachu a stavu nebezpečí byly například pro vládní úřady, které neměly být vyřazeny z provozu, dokud nenastane skutečné nebezpečí. Teprve po vyhlášení skutečného nebezpečí měli být odvedeni do protiletadlových krytů. Další specifická nařízení platila například při vyhlášení poplachu v poslanecké sněmovně: předseda sněmovny přerušil debatu poslanců až poté, co mu Jim Crown hlásil bezprostřední nebezpečí, poté se všichni povinně odebrali do podzemních krytů.⁴⁶ Válka se samozřejmě dotkla i běžného života všech lidí, protože museli být vydány zvláštní bezpečnostní opatření. Naprosto nezbytnou součástí každodenní výbavy se stala

⁴⁵ CHURCHILL, Winston Spencer, *Druhá světová válka. 2. díl*, s. 335.

⁴⁶ Tamtéž., s. 340.

plynová maska, kterou s sebou všichni museli nosit, na světlometry aut byly montovány zastíňující kryty, okna vlaků byla pokrývána vrstvou tmavě modré barvy, která zabráňovala pronikání světla ven i při běžném svícení.⁴⁷ Dále docházelo k nacvičování krizových situací a byly například i odstraněny ukazatele směru nebo tabule s názvy měst, aby se tak ztížila orientace nepřítele v případě invaze. Dále samozřejmě probíhalo po každém náletu odklizení trosk zbořených domů, hal nebo silnic. Do oprav byli zapojováni, kromě britských dobrovolníků, také váleční němečtí zajatci. Tito zajatci se skládali především z pilotů, kteří havarovali nad britskými ostrovy nebo nad kanálem. Zajatci byli označeni bílými nášivkami, které je odlišovaly, dostávali dostatek jídla, bylo s nimi zacházeno velmi slušně, byli využíváni hlavně k práci na venkově, na polích nebo k odklizení trosk po německém bombardování.

1.5. Adlertag

Německé letectvo mělo oproti britskému letectvu nespornou výhodu v tom, že se účastnilo například občanské války ve Španělsku nebo dalších skutečných konfliktů, během kterých se jim podařilo získat spoustu cenných zkušeností, které dokázali velmi dobře využít. Jednou z nevýhod RAF bylo to, že její piloti létali v sevřených formacích, které nedávaly příliš velký prostor k manévrování, a tak při menší nepozornosti hrozil střet se sousedním letadlem. Naproti tomu se Luftwaffe právě v občanské válce ve Španělsku naučila létat ve volné sestavě, takže měli spoustu prostoru k manévrování. Adolf Galand, veterán legie Kondor, uvádí jako hlavní britský problém: „*Základním principem vzdušného boje je to, aby člověk zpozoroval soupeře jako první, ... musí stíhač na začátku střetu odhalit nepřítele co nejdříve, aby díky tomu zaujal lepší pozici k útoku*“.⁴⁸ Velkým problémem také byly ztráty, které RAF utrpěla během uplynulých bojů: od 10. července přišla o 50 stíhacích letounů a ve stejné době sestřelili 92 letadel Luftwaffe (z toho 28 Messerschmittů 109).⁴⁹ V průběhu měsíce července bylo vyrobeno 496 stíhaček, tedy čtyřikrát více než bylo ztraceno při evakuaci z Dunkerku. Pro obě strany se stalo hlavním cílem ovládnutí leteckého prostoru nad kanálem. Němci ovládnutí toho prostoru potřebovali pro provedení invaze a RAF se jim v tom snažila zabránit. Na rozdílný cíl obou stran vzpomínal Air Marshal Dowding: „*Němci chtěli usnadnit přístup pro transport pozemních vojsk průlivem, aby napadli naši zem a*

⁴⁷ MOSLEY, Leonard, *Druhá světová válka, Bitva o Británii*, s.35.

⁴⁸ Tamtéž, s. 90.

⁴⁹ Tamtéž, s. 91.

*donutili nás ke kapitulaci. Ale já jsem se nepokoušel ukončit válku pomocí stíhacího letectva“.*⁵⁰ Koncem července byl právě Dowding informován rozvědkou RAF, že Wehrmacht se rozhodl přesunout do přístavů, které leží naproti Velké Británii na území severního Německa, Belgie a severní Francie, 15 útočných divizí. Nakonec se ale ukázalo, že šlo o mylnou informaci, protože nešlo o 15, ale o 13 útočných divizí a 2 divizí revizních. Na druhé straně se odborníci a velitelé Luftwaffe snažili Göringa neustále přesvědčit, že RAF používá všechny bojeschopné stíhačky v bojích nad kanálem, aby tak odvrátili možnost invaze. Göring tedy nařídil polním maršálům Kesselringovi a Sperrlemu, aby se pokusili zničit co největší počet letadel a oslabit tak co nejvíce RAF. Nespornou Dowdingovou výhodou byl radar, který umožňoval monitorovat pohyb nepřátel, kdykoli se objevili, a efektivně tak rozmístit své stíhačky, kde byly zrovna nejvíce potřeba. Radar byl sice neocenitelným pomocníkem, ale občas, jak se ukázalo, byl i nepřesný: přesně dokázal určit vzdálenost od nepřítele, ale špatně ukazoval výšku nepřítele – rozdíl někdy činil až 1500 metrů. Proto se piloti časem naučili k výšce, kterou jim hlásili operátoři, připočítávat tuto výšku. Luftwaffe se snažila různými způsoby mást RAF, například tím, že do vzduchu posílala navíc i další letadla, která prováděla zastírací manévry.⁵¹ Prvního srpna Adolf Hitler vydal směrnici číslo 17 a naznačil, že by měl co nejdříve začít útok proti letecké obraně Velké Británie. Ke splnění tohoto úkolu bylo Luftwaffe naplánováno období od 8. srpna do 15. září.⁵² Göring, ač byl velitelem Luftwaffe, jen málo se zajímal o logistiku, zásobování nebo taktiku, protože se angažoval v hodně aktivitách najednou, například i v politice. Proto raději rozděloval úkoly svým podřízeným. Ze zpravodajských hlášení, která dostával, se domníval, že britské letectvo má k dispozici pouze 400 až 500 letadel. Byl tedy vypracován třífázový plán, jak zničit britské letectvo pomocí jasně daných cílů. Plán byl rozdělen do tří kruhů kolem Londýna v období dvou týdnů. V první fázi mělo být během pěti dnů bombardováno území ležící 100 až 150 kilometrů kolem Londýna. Ve druhé fázi mělo být v následujících třech dnech bombardováno území v ležící v okruhu od 50 do 100 kilometrů a v třetí fázi, která měla trvat pět dnů, měly být bombardovány cíle uvnitř okruhu 52 kilometrů. Kromě tohoto plánu byl dne 11. července vydán další rozkaz, podle kterého měl být kromě jasných cílů v podobě základen RAF dále bombardován i zbrojní průmysl. Hermann Göring se rozhodl, že 10. srpna si zvolí jako

⁵⁰ MOSLEY, Leonard, *Druhá světová válka, Bitva o Británii*, s. 92.

⁵¹ Tamtéž, s. 95.

⁵² BUNGAY, Stehen, *Nejnebezpečnější nepřítel, Historie bitvy o Británii*, Praha, 2006, s. 133.

den zahájení leteckého útoku na Velkou Británii. Nazval ho *Adlertag*, tedy „Orlí den“.⁵³ Němci disponovali silou 3358 letadel, z nichž 2250 bylo schopno letu; byly rozloženy od Cherbourgu po Norsko a představovaly 75 % celkové německé letecké síly. Ve Velké Británii se snažili na tento útok připravit už dlouhou dobu dopředu. Budovali pečlivě skrytá letiště, jako například v Little Oldham. Tato skrytá letiště se budovala hlavně na venkově a snažili se letiště a vojenské tábory stavět tak, aby jejich podoba nenarušila celkový ráz krajiny, aby se nestaly snadným terčem pro nálety. Stavěli tak jakési „vesničky“, kde jednotlivé domy sloužily jako například jídelna, kantýna, obchod, pošta a podobně. Tato letiště byla velmi dobře maskovaná, takže i z výšky 300 metrů se je dalo jen těžko rozeznat.⁵⁴ Britové se snažili už od 8. srpna připravit na očekávaný útok, jak si zapsal H. H. Arnold: „Dne 8. srpna se velitelé stíhacích sil pustili do záchrany Anglie. Na konci září byla zachráněna.“⁵⁵ V době mezi 10. červencem a 10. srpnem bylo sestřeleno 277 německých letadel a Britové sami ztratili 96 vlastních letadel. Němci chybně předpokládali, že nepřátelský radarový systém (Funkmess, jak ho nazývali) byl zničen a tento chybný úsudek se Němcům v průběhu bitvy velmi vymstil. Reichsmarschall Hermann Göring se rozhodl stanovit, že *Adlertag* (Orlí den), začne dne 13. srpna v 07:30 ráno. Ráno byly ale hlášeny ranní mlhy, zamračeno a nevhodné počasí. Poté, co tyto problémy ohlásili Hermannu Göringovi, rozhodl se odložit celou operaci až na odpoledne, tedy, až se rozplynou ranní mlhy. Göring rozhodl o celé operaci ve dvě hodiny. Této operaci předcházela německá akce o zastrašení obyvatel Británie, když v noci ve Skotsku nad krajem Midlands Němci shodili velké množství vojenského materiálu, jako například padáky, vysílačky, různé množství silných výbušnin, mapy, seznamy a fotografie vysoko postavených osob. Všechny tyto předměty prověřovala tajná služba. Němci se později přiznali, že šlo o válečnou loď, která měla vést k domněnce, že byli v Midlands vysazeni parašutisté. Některý proněmecký tisk a rozhlas se snažil vytvořit dojem, že hrozí reálné nebezpečí. Například v Němci vytvořeném radiu British Broadcasting Station, které odvysílalo následující varování pro britské občany: „*Obracíme se na naše britské spoluobčany. Buďte opatrní. V okolí Birminghamu, Manchesteru a Glasgova byli v průběhu noci*

⁵³ JULLIAN, Marcel, *Bitva o Británii: červenec-září 1940*, s. 70.

⁵⁴ Tamtéž, s. 71.

⁵⁵ Tamtéž, s. 71.

vysazení parašutisté v civilních šatech nebo britských uniformách.“⁵⁶ Dne 14. srpna se podařilo Luftwaffe uskutečnit pouze 489 vzletů, které byly uskutečněny proti pobřežním městům, letištím a dalším strategickým cílům. *Adlertag* (Orlí den) nebyl pro německou stranu tak velkým úspěchem, jak se očekávalo. Hlavním důvodem neúspěchu bylo špatné počasí, které znemožnilo úspěšné provedení akce, a další technické problémy. Kromě toho také došlo ke spoustě chyb už během plánování akce. Jednou z chyb bylo například to, že celá akce probíhala bez účasti námořnictva a armády a Luftwaffe nebyla nasazena jako celek, ale byly z ní vybrány pouze určité jednotky.⁵⁷ Tyto jednotky neměly předem jasně dané rozkazy ani přesně dané cíle, pouze seznamy požadavků a obecné cíle. To, že neměly předem dané cíle, vedlo k tomu, že sice byly bombardovány, kromě hlavního cíle, tedy RAF, i další místa, jako přístavy, továrny nebo dopravní infrastruktura. Toto rozdrobení cílů vedlo k menší efektivitě bombardování, než jaká by nastala v případě bombardování předem jasně daných cílů v omezeném počtu., Němci prostě nebyli schopni se dohodnout, jak vlastně zničit RAF. Dalším důvodem bylo podcenění radarového systému, protože radarové stanice se na seznamu cílů objevovaly pouze výjimečně, Němci je zřejmě nepovažovali za tak velkou hrozbu, a proto jim nevěnovali tolik pozornosti.⁵⁸ Ale byl to právě radar, který Britům pomohl odhalit nepřátelské letouny včas a připravit se na jejich útok; proto bylo podcenění radaru naprosto nepochopitelnou německou chybou, která měla, nejen pro Orlí den, ale pro celou Bitvu o Británii, fatální následky pro Luftwaffe.

1.6. Studie modrá

„*Studie modrá*“ (Studie Blau) - tak zněl pracovní název pro dokument, jehož autorem byl major Josef Schmid. Obsah tohoto dokumentu přiměl Adolfa Hitlera dne 16. července 1940 vydat instrukci číslo 16. denního rozkazu.⁵⁹ Tento dokument se zabýval Královským letectvem, typy letadel, která používali, organizací protivzdušné obrany a strukturou Královského letectva ve Velké Británii.

Major Schmid, autor „*Studie modrá*,“ měl k dispozici, díky generálu Milchovi, informace z první ruky, přímo z Velké Británie. Generál Milchov si totiž objednal z Británie nově vzniklou příručku, která obsahovala podrobný přehled o kapacitě

⁵⁶ JULLIAN, Marcel, *Bitva o Británii: červenec-září 1940*, s. 86.

⁵⁷ BUNGAY, Stehen, *Nejnebezpečnější nepřítel*, s. 139.

⁵⁸ Tamtéž, s. 140.

⁵⁹ JULLIAN, Marcel, *Bitva o Británii: červenec-září 1940s.* 35.

průmyslu. Napsal do jednoho knihkupectví do Londýna o tuto knihu na oficiálním papíru s hlavičkou německého ministerstva letectví.

Další informace získal díky tomu, že poté, co Němci dobyli Francii, získal Wehrmacht přístup do francouzských archivů, které osahovaly, díky francouzsko-britské spolupráci, velmi dobré informace. *Studie modrá* dostala konečný a oficiální název jako „Srovnávací ocenění úderných sil Královského letectva a Luftwaffe.“⁶⁰ Schmid, na základě získaných informací, předpokládal, že Velká Británie disponuje padesáti stíhacími perutěmi, kdy každá má zhruba osmnáct letadel. RAF měla mít tedy přibližně 900 stíhaček, z nichž 657 (75%) bylo schopných plného bojového nasazení. Tyto informace ale nebyly naštěstí pro Brity příliš přesné, například vrchní letecký maršál Sir Hugh Dowding v tajném dopisu z 16. května 1940 zmiňuje, že k obraně Velké Británie je potřeba minimálně padesát dva, a ne 50, jak uvádí *Studie modrá*. Odhad maršála Schmita nebyl příliš přesný. Dále odhadoval, že Luftwaffe má pouhých šedesát až pětasedmdesát dní, během kterých může získat vítězství.⁶¹ Hlavní chybou v odhadu ale bylo to, že podle Schmita měla Británie scházet bojeschopná letadla, ale to, co nejvíce Britové potřebovali, byli zkušení piloti. I přes svou nepřesnost, neúplnost a i přes některé chybné údaje, byla *Studie modrá* pro Adolfa Hitlera jasným důvodem pro útok na Británie a vedla k podcenění možností Velké Británie.

1.7. Radar

Radar se stal pro Brity neocenitelnou pomůckou při odhalování nepřátelských náletů. Vždy věděli, kde se nepřítel nachází. Němci o existenci radaru zřejmě věděli, protože ho sami Němci od roku 1934 vyvíjeli a po obsazení Francie sami radary typu Freya umístili na francouzském pobřeží.⁶² Hlavní rozdíl spočíval v používání radaru: Němci používali radar k mapování pohybu lodí, a ne k monitorování pohybu nepřátelských stíhacích letounů nebo bombardérů, tak, jak to dělali Britové. Výstavba radaru začala v Británii už v roce 1936 a byla soustředěna hlavně na východním a jižním pobřeží.⁶³ V počátcích radarový systém fungoval s použitím 80 metrových anténových stožárů. Toto zařízení jim umožňovalo zjistit přítomnost letadel ve vzdálenosti 240 kilometrů a výšce až 10 tisíc metrů. Nevýhodou radaru se ale

⁶⁰ JULLIAN, Marcel, *Bitva o Británii: červenec-září 1940*, s. 36.

⁶¹ Tamtéž, s. 37.

⁶² BOYNE, J. Walter, *Křídla proti křídlům, druhá světová válka ve vzduchu*, Praha, 1996 s. 54.

⁶³ MOSLEY, Leonard, *Druhá světová válka, Bitva o Británii*, s. 97.

ukázalo to, že radar není schopen zachytit letadla, která letěla v nižších výškách. Z tohoto důvodu byl v roce 1939 tento systém rozšířen o antény, které byly schopny zjistit letadla letící i v nižších výškách (letící skoro až u hladiny moře). Radar dokázal spolehlivě určit vzdálenost od nepřítele, ale měl problém s určováním výšky nepřítele. Údaje, které dostávali od operátorů rádiem, se lišily někdy až o 1500 metrů. Piloti se proto naučili tento rozdíl připočítávat, aby se vyhnuli možnému střetu. Efektivní používání radaru spolu s rychlou reakcí Královského letectva pomohlo vyhrát Velké Británii válku. Postupem času byli Britové, díky systému radarů, schopni na každý německý nálet přesně odhadnout a stanovit ideální počet stíhacích letounů, které bylo třeba použít na obranu. Dalším důvodem britské úspěšnosti bylo i to, že Němci nebyli dlouho schopni odhadnout, k čemu Britové radar používali, a vyvozovali tak špatné a nepravdivé závěry. Němci se také snažili vyvinout fungující naváděcí systém, například *Knickebein*. Tento naváděcí systém ale nebyl tak účinný a efektivní jako radar a byl často velmi rychle odhalen nepřítelem. Po odhalení se je Britové snažili rušit a naváděli Němce na nepravé cíle. Proto jim sami němečtí vojáci často po nějaké době přestali důvěřovat a přestali je používat.

1.8. Knickebein

Metoda s názvem *Knickebein* („ohnutá noha“) ⁶⁴, kdy byli piloti naváděni pomocí nepřetržitého tónu, který byl vysílán do sluchátek. Pilot se měl podle jednoho zvuku tónu řídit tak dlouho, dokud nezaslechl jiný tón, který ohlašoval protnutí jiného signálu z dalšího radiopřijímače. Tento signál byl také často signálem pro shození bomb. Bohužel, pro Němce, se Britům podařilo metodu *Knickebein* odhalit díky tomu, že bylo v havarovaném letounu Heinkelu He 111 nalezeno zařízení systému *Knickebein*. Britové angažovali profesora R. V. Jonese, který byl pověřen tím, aby objasnil, jak tato metoda funguje, a později se stal velmi důležitou osobou vědeckého oddělení britské zpravodajské služby. Jeho skupině se rychle podařilo splnit svůj úkol a zjistit, jak systém funguje, a určit hodnoty německých vysílacích frekvencí. Další jeho zásluhou bylo vyvinutí elektronického protiopatření, díky kterému bylo možné „ohnout signál“. ⁶⁵ Pokud byl odhalen nějaký paprsek, bylo možné najít jeho průsečík s jiným paprskem a odhalit, kam má protivník v plánu zaútočit. Po zjištění cíle nepřítele bylo varováno

⁶⁴ BOYNE, J.Walter, *Křídla proti křídům*, s. 64.

⁶⁵ Tamtéž, s. 64.

stíhací letectvo a také posádky rušiček, které se pokoušely paprsek zmást, v červenci 1940 byla vytvořena nová speciální jednotka, pojmenovaná 80. letecký pluk, jejímž úkolem bylo vysílat signál na těch frekvencích, které používali Němci, a tak je rušit. Po nějaké době německé posádky odhalily, že je paprsky vedou jinam a přestaly jim důvěřovat.

2. Winston Churchill

2.1. Dětství a mládí

Winston Leonard Spencer Churchill se narodil 30. listopadu 1874 v Bleinheimském paláci v Oxfordshire v jihovýchodní Anglii.⁶⁶ Jeho otec lord Randolph, který byl členem britského parlamentu a pocházel z rodu vévodů z Marlborough (jeho nejproslulejším předkem byl generál John Churchill, vévoda z Marlborough), jeho matkou byla lady Draková, která pocházela z rodiny proslulého piráta královny Alžběty sira Francise Drakea. Sám John Churchill proslul tím, že, v bitvě u Höchstädtu, spolu s Eugeniem Savojským porazil Ludvíka XIV.⁶⁷ Matka Winstona Churchilla, Lady Jennie Jeromová, pocházela z rodiny bohatého podnikatele a spekulanta na dostizích z New Yorku, jež byl spolujednatel deníku New York Times. Díky aristokratickému původu se W. Churchillovi dostalo vynikajícího vzdělání, ale stejně jako děti z ostatních aristokratických rodin byl i on zanedbáván svými rodiči a byl od 7 let poslán do internátní školy – „Škola svatého Jiří“ nedaleko Ascotu v Berkshiru, ze které byl kvůli častým nemocem přesunut do školy v Brightonu.⁶⁸ Později navštěvoval soukromé gymnázium v Harrow, na kterém, i přesto, že nebyl příliš vzorným žákem, již se začaly projevovat jeho výborné řečnické schopnosti, které se mu později velmi hodily. I díky tomu, že měl již od malička zájem o armádu, rozhodl se, po absolvování vojenské akademie v Sandhurst v roce 1895, vstoupit do armády. Zúčastnil se bojů na Kubě, v Indii, Súdánu a v jižní Africe; války s Búry se účastnil v roce 1899⁶⁹ jako placený válečný zpravodaj listu Morning Post, což mu přineslo nejen finanční prostředky, ale také první literární úspěchy a věhlas zvláště po úniku z búrského zajetí.

⁶⁶ LEWIS, Brenda, Ralph, *Churchill*, Praha, 2007, s. 11.

⁶⁷ BROŽ, Ivan, *Vůdcové*, Praha, 2001, s. 7.

⁶⁸ LEWIS, Brenda, Ralph, *Churchill*, s. 17.

⁶⁹ BROŽ, Ivan, *Vůdcové*, s. 37.

2.2. Politické začátky a I. světová válka

V roce 1900 byl Churchill zvolen jako zástupce konzervativní strany do parlamentu za Oldham. Tak začala jeho politická kariéra, která trvala až do roku 1965. Rok 1904 pro něj znamenal přechod k liberální straně, což mu přineslo post náměstka na ministerstvu kolonií a v roce 1908 funkci ministra zahraničního obchodu. Další důležitou událostí se pro Churchilla stala dne 12.září 1908 svatba s Clementine Hozierovou, která pro něj byla celoživotní oporou. Rok 1910 mu přinesl post ministra vnitra ve vládě Herberta Asquithe; v této funkci byl ale krátce, do 24. října 1911, kdy byl jmenován prvním lordem Admirality. Tuto roli zastával i během na začátku I. světové války, avšak po neúspěchu v bitvě u Gallipoli v roce 1915 byl přeložen na místo kancléře lancasterského vévodství. V listopadu tohoto roku se rozhodl znovu vstoupit do armády; v hodnosti majora byl u 6. pluku skotských střelců; po necelém měsíci mu bylo svěřeno jejich velení a byl později povýšen do hodnosti podplukovníka⁷⁰ a účastnil se bojů ve Flandrech. Po návratu do parlamentu se až v roce 1917 stal ministrem zbrojní výroby.

2.3. Meziválečné období

Po skončení I. světové války se stal ministrem války a letectví a v roce 1921 se stal ministrem pro kolonie, kde musel, mimo jiné, řešit i otázky, týkající se snahy Irska o samostatnost. Po skončení I. světové války se obával nejen rozdrobení Evropy⁷¹, která se tak stávala mnohem zranitelnější, ale hlavně komunismu, který se již během války prosadil v Rusku. Churchill byl celý svůj život antikomunista. Po neúspěšném pokusu zvítězit v roce 1924 v doplňovacích volbách přešel znovu do konzervativní strany, kde ve vládě Stanley Baldwina získal post ministra financ. V této funkci se pokoušel o plány na důchodovou reformu a snížil věk odchodu do důchodu.⁷² Poté, co labouristé získali v parlamentu většinu, se Churchillovi sice podařilo obhájit svoji převahu ve svém volebním obvodu v Eppigu, ale žádné významnější funkce zatím nedosáhl; věnoval se psaní knih a absolvoval přednáškové turné po Spojených státech, které mu přineslo značný zisk.

⁷⁰ BROŽ, Ivan, *Vůdcové*, s. 69.

⁷¹ LUKACS, John, *Churchill: vizionář, státník, historik*, Praha, 2013, s. 92.

⁷² LEWIS, Brenda, Ralph, *Churchill*, s 90.

2.4. Třicátá léta a vzestup Německa

Churchill nesouhlasil s tvrdým postojem vůči Německu, nesouhlasil s tvrdými a přehnanými podmínkami Versailleské mírové smlouvy a předvídal, že tyto nekompromisní a takřka nesplnitelné podmínky nebude Německo schopné splnit a stanou se předmětem dalších nepokojů. Byl jedním z prvních britských poslanců, kteří upozornili na hrozící nebezpečí ze strany Německa. Na počátku třicátých let se Evropa snažila vyrovnat s velkou hospodářskou krizí; nikdo nechtěl uvažovat o tom, že by mohlo hrozit nějaké vážné nebezpečí. Winston Churchill, který se obával dalších kroků Německa, se v roce 1932 rozhodl Německo sám navštívit, aby zde zmapoval život svého slavného předka Johna Churchilla. Po návratu do Anglie v březnu 1933 prohlásil v Dolní sněmovně: „*Když čteme o Německu, když překvapeně sledujeme prudké vzkříšení zuřivosti a válečného ducha, nemilosrdné zacházení s menšinami ... zamítnutí obvyklých zákonů na ochranu lidských práv a svobod civilizované společnosti namířené proti velkému počtu jednotlivců výhradně na základě rasy – když to vidíme u jednoho z nejinteligentnějších, nejučenějších, nejracionálnějších a nejimpozantnějších národů v Evropě, člověk se nemůže ubránit radostnému pocitu, že zuřivé výbuchy hněvu, jež jsou v Německu, nepropukli jinde, ale jen mezi Němci.*“⁷³ V listopadu 1934 vystoupil s návrhem na to, co podle něj Velká Británie nejvíce potřebovala, tedy na modernizaci vzdušných sil a vývoj nových bojových letadel. Tvrdil, že je německé letectvo dvakrát silnější než britské, což ale ostatní, včetně předsedy vlády Baldwina, odmítli. Churchill byl nazván „*válečným štváčem*.“ On ale velmi dobře předvídal to, jakou v budoucnu sehraje letectvo úlohu, v případě vzniku konfliktu. Churchillovi se, díky jeho starým známostem, povedlo získat i tajné informace z ministerstva zahraničí a byl velmi znepokojen tím, že byly sníženy výdaje na Královské letectvo a došlo k uzavření jedné ze čtyř leteckých škol. Dále ho znepokojovaly zprávy o nedostatku munice, zbraní, tanků, plynových masek a dalších důležitých věcí, nezbytných v případě, že by nastala válka. Churchillovy obavy sice nebyly brány příliš vážně, ale i přesto vedly například k tomu, že v roce 1934 byla vládě předložena analýza nacistických plánů letecké války. Tato analýza vládu přiměla, aby spustila nový program modernizace a rozvoje Královského letectva, který měl být ale dokončen až v roce 1939, s čímž Churchill nesouhlasil a požadoval, aby se tak stalo mnohem dříve.⁷⁴ Svým nekompromisním

⁷³ LEWIS, Brenda, Ralph, *Churchill*, s 101 – 102.

⁷⁴ Tamtéž, s 104.

postojem a i díky tajným informacím, které dokázal vhodně využít ve svůj prospěch, v kampani, která měla upozornit na stoupající nebezpečí ze strany Německa na jedné straně, a na nepřipravenost Británie na straně druhé, si získal mnoho příznivců. Ne však příznivců z řad členů vlády - ti jeho argumenty nadále odmítali. Poté, co v dubnu 1935 úředník ministerstva vnitra Ralph Wigram přinesl vládě ověřené informace, že došlo v Německu ke zvýšení výroby letadel v rámci možných příprav na válku, a statistiku, která potvrdila, že Luftwaffe dosáhla převahy díky počtu 800 bojových letounů proti 453 britským. Po změně vlády, ke které došlo v červnu 1935 a která vynesla do čela vlády Stanleya Baldwina, byla Churchillovi nabídnuta funkce ve výboru pro výzkum protiletectvé obrany, kterou přijal. Jako svého nejbližšího spolupracovníka si vybral Fredericka Lindemanna - univerzitního profesora na Oxfordské univerzitě.⁷⁵ Právě na zasedání tohoto výboru dne 25.července se Churchill poprvé dozvěděl o vynikajících výsledcích používání nového zařízení, zjišťujícího polohu nepřátelského letounu – radaru. Také se pokusil v době generální stávky v roce 1936 řídit vládní propagační noviny Churchill British Gazette.⁷⁶ Churchill doufal, že, po vítězství konzervativní strany ve volbách v listopadu 1935, by mohl obdržet nějakou významnější politickou funkci, ale nestalo se tak. Poté, co Německo 7. března 1936 vstoupilo do demilitarizovaného Porýní, začaly se Churchillovy obavy ještě více stupňovat, a to i díky chladné reakci nejen Británie, ale i ostatních států. Byl si vědom toho, že v přímém ohrožení se nachází Francie, Belgie a Nizozemsko. Získání těchto zemí by Hitlerovi přineslo vhodnou pozici pro invazi do Velké Británie. Těmito svými názory, které se časem ukázaly jako správné, si získal mnoho příznivců, včetně náměstka ministra vnitra sira Roberta Vansittarta. Po obsazení Porýní oznámil Charlesu Van-Tempest-Stewartovi, sedmému hraběti z Londonderry : „ *Jestliže rozumím správně tomu, co nás v budoucnu čeká, Hitlerova vláda vystaví Evropu řadě šokujících událostí a stále narůstající vojenské síle*“.⁷⁷ S velkými obavami sledoval v březnu 1938 připojení Rakouska k Německu a Mnichovskou dohodu v září téhož roku, kterou Neville Chamberlain a jeho stoupenci považovali za triumf, vrchol politiky appeasementu, která, jak se později ukázalo, nebyla úspěšná. Nechtěl se smířit s tím, že by Velká Británie nečinně přihlížela tomu, jak Německo postupně ovládne celou Evropu.⁷⁸ V září 1938 vydal Churchill prohlášení, ve kterém je mimo jiné napsáno: „ *Rozdělení*

⁷⁵ LEWIS, Brenda, Ralph, *Churchill*, s 107.

⁷⁶ ROBERTS, Andrew, *Hitler a Churchill, Taje vůdcovství*, Praha, 2005, s. 75.

⁷⁷ LEWIS, Brenda, Ralph, *Churchill*, s 112.

⁷⁸ LUKACS, John, *Churchill: vizionář, státník, historik*, Praha, 2013, s. 89.

Československa pod tlakem Velké Británie a Francie znamená úplnou kapitulaci západních demokracií před nacistickou hrozbou síly.... Jen sama neutralizace Československa znamená uvolnění dvaceti pěti německých divizí, které ohrozí západní frontu.... Není ohroženo jen Československo, ale i svoboda a demokracie všech zemí.“

⁷⁹ Velká Británie podepsala s Polskem spojeneckou smlouvu, podle které měla Velká Británie přijít na pomoc Polsku v případě, že by bylo napadeno nacistickým Německem. Právě to se stalo dne 1. září 1939, kdy vojska nacistického Německa napadla Polsko a během několika týdnů donutila Polsko ke kapitulaci. Velká Británie spolu s Francií vyhlásily válku Německu.

2.5. Začátek II. světové války

Neville Chamberlain nabídl 3. září 1939 Winstonu Churchillovi post prvního lorda Admirality ve válečném kabinetu. Ten po nástupu do úřadu zjistil, že Velká Británie není na válku připravena - chybělo jí moderní armádní vybavení, letadla pro Královské letectvo, lodě a nedošlo k včasnému přechodu na válečnou výrobu. Snažil se přijmout jakékoli opatření, které by Británii ochránilo před nacistickým Německem. Předložil vládě návrh, podle kterého měla RAF podporovat francouzské letectvo a zahájit útok na německou západní linii. Později přišel s plánem bombardování německého baltského území nebo navrhoval přerušit Německu dodávky železné rudy ze Švédska bombardováním laponského přístavu Narvik. Chtěl uplatňovat razantní a neústupný postoj vůči agresivnímu Německu a nevyjednávat s ním. Tím se dostal do sporu s premiérem Neville Chamberlainem, který se chtěl, přesně v duchu politiky appeasementu, kterou prosazoval, s Německem dohodnout i za cenu ústupků nebo ztrát. Proto, když Adolf Hitler nabídl možnost uzavření míru, Churchill odmítal jakákoli vyjednávání, dokud poškozeným národům nebude vyplaceno odškodnění (reparace) a nebude obnovena jejich suverenita. Veřejné mínění se nyní začalo obracet ve prospěch Churchilla a naopak v neprospěch Chamberlainovi vlády, jak to vyjádřila bývalá Churchillova sekretářka Violet Pearmanová: „*Domnívám se, že tato země spoléhá na Vás ... že vyjádříte národní cítění jediným způsobem, jemuž Německo rozumí, tedy postavit se tyranovi a ukázat mu jaký je zbabělec.*“⁸⁰

Situace se razantně změnila poté, co nacistické Německo vpadlo 10. května 1940

⁷⁹ BROŽ, Ivan, *Vůdcové*, s. 107.

⁸⁰ LEWIS, Brenda, Ralph, *Churchill*, s. 120.

do Belgie, Nizozemska a Francie. Premiér Chamberlain ztratil podporu svojí strany a byl nucen rezignovat. I když Chamberlain chtěl za svého nástupce lorda Halifaxe, nakonec byl vybrán Winston Churchill. Ještě téhož dne večer byl pozván do Buckinghamského paláce a jeho Veličenstvo král Jiří VI. ho pověřil sestavením nové vlády. Churchillův válečný kabinet se skládal ze tří konzervativních ministrů, dvou labouristických ministrů, další posty tří ministrů ozbrojených složek obsadily konzervativní, labouristická a liberální strana. Nikdo z těch, kterým Churchill funkci nabídl, ji neodmítl.⁸¹ Nizozemsku a Belgii velmi reálně hrozil pád už po pár dnech, a jediným, kdo zatím odolával německému nátlaku, byla Francie.

Tři dny poté, co se stal ministerským předsedou, tedy 13.května 1940, pronesl v Dolní sněmovně jeden ze svých nejslavnějších válečných projevů: „*Nemohu vám nabídnout nic než krev, dřinu, slzy a pot.*“⁸² Dále pokračoval : „*Ptáte se, jaká je naše politika? Odpovím : Vést válku ze všech sil ... To je naše politika. Ptáte se, jaký je náš cíl? Mohu odpovědět jedním slovem : Vítězství ! Vítězství stůj co stůj, vítězství přes všechnu hrůzu, vítězství, ať bude cesta k němu jakkoliv dlouhá a trnitá.*“⁸³ Churchill se snažil všemožně podporovat Francii, aby nepřestala bojovat a nekapitulovala; snažil se jí pomoci vysláním Britského expedičního nebo tím, že byla do Francie posílána letadla RAF, která měla pomoci hlídat vzdušný prostor nad Francií. Ještě 22. května 1940 Churchill přiletěl do Paříže, aby se setkal s novým francouzským premiérem Reynaudem, který vystřídal ve funkci premiéra Édouarda Daladiera. Během této návštěvy vyjádřil francouzskému premiérovi svou plnou podporu: „*Mobilizujeme vše, co je po ruce, abychom pomohli na pevnině, na moři a ve vzduchu. Naše letectvo je stále nasazeno nad bojišti a během posledních dnů byly vyloděny ve Francii nové britské oddíly, aby zaujaly své místo po boku těch, kteří bojují za naši společnou věc, zatímco rozsáhlé posily jsou organizovány a bude je brzy možno dát k dispozici.*“⁸⁴ Přesto byl zděšen tím, že Francie nemá žádnou rezervu; pokud byli někde zapotřebí další vojáci, museli být staženi z jiné bojové oblasti. I přes veškeré úsilí se nepovedlo Francii ubránit a musela, stejně jako Nizozemsko a Belgie, kapitulovat. Po pádu Francie byla 26. května 1940 spuštěna operace „Dynamo,“ která měla za úkol dostat co nejvíce vojáků Britského expedičního sboru z Dunkerque zpět do Velké Británie.⁸⁵ I

⁸¹ PITT, Barrie, Churchill a jeho generálové, Brno 2006, s. 18.

⁸² ROBERTS, Andrew, Hitler a Churchill, s. 53.

⁸³ BROŽ, Ivan, Vůdcové, s 173.

⁸⁴ BROAD, Lewis, Winston Churchill: 1874 - 1945, Praha, 1947, s. 256.

⁸⁵ SCHNEER, Jonathan, Ministers at war, Winston Churchill and his War Cabinet, London, 2015, s. 65.

přesto, že evakuace z Dunkerque byla považována za úspěch, Churchill si byl vědom, že není důvod k přehnanému optimismu. Již 4. června 1940 pronesl v Dolní sněmovně další z jeho proslulých projevů, který jasně ukazoval jeho odhodlání dále vzdorovat nacistickému Německu: „*Přestože velká území Evropy a mnoho tradičních a známých států padlo do rukou gestapa a celého ohavného aparátu nacistické správy, nebo by jim mohlo podlehnout, neměli bychom polevit nebo klesnout na mysli ... Budeme pokračovat v boji až do konce ... Budeme se bít ve Francii, budeme se bít na mořích a oceánech, budeme se bít s rostoucí důvěrou a rostoucí silou ve vzduchu, budeme hájit náš ostrov, nechť to stojí cokoliv, budeme se bít na plážích, budeme se bít v prostorech vylodění, budeme se bít na polích a v ulicích, budeme se bít na kopcích. Nikdy se nevzdáme.*“⁸⁶ Dne 18. června oznámil v Dolní sněmovně: „*Bitva o Francii je u konce. Předpokládám, že bitva o Británii začíná.*“⁸⁷

2.6. Bitva o Británii

Velká Británie po porážce Francie zůstala v boji s Německem osamocena; USA se nechtěly do války v Evropě vměšovat. SSSR měl prozatím s Německem uzavřený pakt o neútočení. Britský premiér si byl vědom toho, že jeho země není na válku připravena. I přesto se snažil neoblomně povzbuzovat Brity v boji za uhájení jejich samostatnosti. Jedním z prvních rozhodnutí, a to velmi bolestným, které musel učinit po kapitulaci Francie, bylo zničení silné francouzské flotily v přístavu Mers el - Kebir, neboť hrozilo vážné nebezpečí, že by tato flotila mohla padnout do rukou Němců a mohla by tedy být využita proti Velké Británii. Winston Churchill, který nařídil 3. července 1940 Královskému letectvu, aby ji zničilo, o tomto rozhodnutí mluvil jako o „*ohavném rozhodnutí, nejzvrhlejším a nejbolestnějším, které jsem kdy musel provést.*“⁸⁸ Královské letectvo se muselo soustředit na obranu Británie a potřebovalo nové bojové letouny. Churchill se, i přes námitky své ženy Clementine, rozhodl svěřit veškerou odpovědnost za výrobu letadel svému dávnému příteli Maxi Beaverbrookovi, což se ukázalo později jako vynikající volba, i přes jeho složitou povahu, která občas vedla k drobným problémům.⁸⁹ Vládní kabinet dělal sice rozhodnutí, ale to, jak budou

⁸⁶ LEWIS, Brenda, Ralph, *Churchill*, s 131 - 132.

⁸⁷ Tamtéž, s 132.

⁸⁸ LEWIS, Brenda, Ralph, *Churchill*, s.136.

⁸⁹ HARDWICKOVÁ, Joan, *Clementine Churchilllová : žena velkého muže*, Praha, 1998. s. 241.

provedena, vždy Churchill nechal na vysokých armádních velitelích.⁹⁰ Sám Churchill se snažil pozvednout morálku během bojů tím, že se velmi aktivně zajímal o přímé průběhy bojů, způsobené škody, ale i sám navštěvoval některá velitelství nebo bojové jednotky, jako například velitelství stíhacího letectva dne 16. srpna 1940 - velitelství 11. skupiny stíhacího letectva v Uxbridgi, kde byl přítomen během jednoho z nejtěžších bojů, jaké zde během bitvy o Británii proběhly. Kromě těchto návštěv sám často večer po ohlášení náletu sledoval boje ve vzduchu ze střechy některé z vládních budov. Churchillův osobní strážce Walter Thompson vzpomíná na to, jak kdykoliv byl ohlášen nálet, chtěl jej pozorovat osobně venku nebo se rád během náletu procházel po ulicích, což samozřejmě znamenalo obrovské bezpečnostní riziko. I přes opakované žádosti osobního strážce se Churchill odmítl ukrýt v protiletadlovém krytu: „*Požádal jsem lid této země, aby pokračoval v normálním životě ve svých domech, na ulicích, v továrnách, kdekoliv. Jestli si myslíte, že bych se měl schovat v protiletadlovém krytu, neudělám to ani pro vás, ani pro kohokoliv jiného.*“⁹¹ Churchill si byl vědom toho, že Británie potřebuje jak materiální pomoc, tak hlavně silného spojence, kterého viděl ve Spojených státech amerických. Pokud by Spojené státy Velké Británii pomohly, znamenalo by to, že dříve či později by Amerika musela vstoupit do války po jejím boku.⁹² I když veřejné mínění v Americe nebylo nakloněno tomu, aby vstoupila do války, doufal, že se mu časem podaří přesvědčit Spojené státy a prezidenta Roosevelta, který byl Churchillovým dlouholetým přítelem, aby změnili názor a stali se spojenci Velké Británie v boji proti Hitlerovu Německu. Během silných náletů na Londýn bylo nutné, aby se ministerský předseda přestěhoval z Downing Street číslo 10, které přestalo být bezpečné, do speciálně upravených a opevněných místností do budovy Obchodní komory, která se nacházela naproti parku Svatého Marka.⁹³ Každou neděli byly před zprávami v devět hodin na stanici BBC hrány hymny spojenců i poražených, což mělo přispět k pozvednutí morálky.⁹⁴ Sám se snažil jít všem příkladem, pracoval až šestnáct hodin denně a očekával, že ostatní se budou také snažit podávat co nejlepší výkony. Uvítal jakékoli nápady na modernizaci zbraní nebo vybavení, které by Británii mohlo pomoci. Jedním z důležitých pracovišť se stalo oddělení dešifrovačů v Bletchley Parku, které mu každý den posílalo dekodované zprávy Enigmy, kterou se Britům podařilo

⁹⁰ JOHNSON, Paul, *Churchill*, Brno 2010. s.123.

⁹¹ HICKMAN, Tom, *Osobní strážce Winstona Churchilla*, Praha, 2007, s. 97.

⁹² HAFFNER, Sebastian, *Churchill*, Olomouc, 1996, s.110.

⁹³ LEWIS, Brenda, Ralph, *Churchill*, s. 139.

⁹⁴ JOHNSON, Paul, *Churchill*, s. 124.

rozluštit.⁹⁵

Jako už mnohokrát předtím mu byla oporou jeho manželka Clementine, i přes vážné nebezpečí, která jí hrozila. Winston i Clementine Churchillovi se snažili stejně jako královská rodina jít všem příkladem a nezneužívat výsad, které jim jejich postavení umožňovalo i pro členy vlastní rodiny nebo nejbližších příbuzných. Když byla Clementine požádána, aby se přimluvila za svoji příbuznou Dianu Mitfordovou, která byla zatčena za sympatizování s nacisty, rázně to odmítla, protože nechtěla vzbudit podezření, že k vlastní rodině se chovají jinak než k ostatním, což by mohlo pověsti jejího manžela velmi uškodit.⁹⁶ Clementine se věnovala charitativní činnosti, zakládání kantýn, navštěvovala protiletecké kryty, ve kterých se snažila o zajištění lepších podmínek, a kontrolovala, jestli došlo k nápravě.⁹⁷ Starala se o postavení žen, o jejich pracovní podmínky v továrnách, účastnila se schůzí různých dobročinných výborů a stala se v únoru 1941 předsedkyní Válečného fondu, který měl na starosti shánění financí na dobročinné účely. Kromě Clementine se snažila pomáhat i jejich dcera Satan, která vstoupila do WAAF.⁹⁸

Postupem času začala RAF získávat převahu a začalo být jasné, že bitva o Británii je u konce, protože německá invaze už nemohla být uskutečněna díky tomu, že neměli převahu ve vzduchu. Postupně začala být operace „*Lvoun*“ několikrát odkládána, protože Hitler začal mít jiné priority. Poté se Hitler rozhodl operaci *Lvoun* odložit na neurčito, i když Luftwaffe pokračovala dále v náletech na Londýn. Velká Británie byla zdánlivě mimo nebezpečí. Churchill dále varoval před tím, že by přehnané nadšení, že již nehrozí přímá invaze, by nemělo převážit nad ostražitostí, protože i nadále zůstávala Británie ve válce s Německem. To, že se Británii povedlo zvítězit v bitvě o Británii, udělalo na Spojené státy americké i prezidenta Roosevelta velký dojem. Nyní byli ochotni s Británií uzavřít spojení a pomoci jí například prostřednictvím dohody o půjčce a pronájmu. Poté, co Spojené státy vstoupily po napadení Pearl Harboru do II. světové války, stali se z Velké Británie a Spojených států spojenci, přesně tak, jak si to Churchill přál.

⁹⁵ D'ESTE, Carlo, *Válečný vůdce: život Winstona Churchilla ve válce 1874 - 1945*, II. díl, Praha 2012, s. 91.

⁹⁶ HARDWICKOVÁ, Joan, *Clementine Churchillová*, s. 244.

⁹⁷ Tamtéž, s. 249.

⁹⁸ Tamtéž, s. 247.

2.7. Hitler vs. Churchill

Churchill nesouhlasil s nekompromisním postojem Francie při jednání ve Versailles vůči Německu, protože se obával, že by tento nekompromisní a přehnaně tvrdý přístup mohl vést v budoucnu k dalším problémům s Německem. Jak se po nástupu Adolfa Hitlera k moci ukázalo, že měl Churchill pravdu. Churchill v době, kdy se nacisté v roce 1933 dostali k moci, byl v Německu a byl velmi znepokojen tím, co tam viděl. Během této návštěvy se Hitler odmítl s Churchillem setkat a zeptal se Ernsta Hanfstaengela: „*Jakou roli hraje Churchill?*“ Ten mu odpověděl: „*Je v opozici a nikdo mu nevěnuje pozornost.*“⁹⁹ Jak se později ukázalo, měli se za necelých deset let stát hlavními protivníky v západní Evropě. Hitler se chtěl po pádu Francie s Velkou Británií dohodnout na míru, což by se možná i stalo, pokud by stál v čele vlády některý z politiků, kteří vyznávali politiku appeasementu. Tyto naděje se ale rozplynuly poté, co se stal premiérem Churchill, který jakékoliv vyjednávání s Německem odmítl, protože věděl, že jakýkoliv náznak toho, že by mohl vyjednávat s Hitlerem, by ještě více posílil Hitlerovu moc.¹⁰⁰ Hitler považoval Churchilla za válečného štváče, který se snaží svoji zemi vehnat do války za každou cenu jen pro vlastní slávu. Je otázkou, jestli by v případě, pokud by se nepodařila evakuace Britských expedičních sil z Dunkerque, nemusel Churchill přijmout mír, který mu Hitler nabízel. Naneštěstí pro Hitlera se tato úspěšná evakuace stala Churchillovým triumfem, který mu pomohl v další propagaci. Churchill se v Britech snažil vzbudit dojem, že v tom, co se děje, nejsou sami, že je čeká velká zkouška dějin, kterou se jim s vypětím všech sil podaří zvládnout a zapsat se tak do světových dějin, ačkoliv sám zatím nevěděl, jak vítězství dosáhnout. Churchill se jako každý historik během svých projevů obracel zpět do slavné Britské minulosti; proto očekával od svých posluchačů alespoň základní znalost britských dějin.¹⁰¹ Snažil se ve svých projevech britský lid připravit předem na to nejhorší, což znesnadňovalo práci nacistické propagandě, která se britský lid snažila zastrašit: „*Na tomto ostrově bude mnoho mužů a mnoho žen, kteří ve chvíli, kdy nadejde hodina jejich zkoušky, pocítí útěchu a dokonce i hrdost z vědomí, že sdílejí nebezpečí s našimi hochy na frontě – s vojáky, námořníky a letci – bůh jim žehnej – a odvracejí od nich alespoň část úderů jež jsou oni nuceni snášet. Není to chvíle, kdy musí každý z nás napnout síly do krajních*

⁹⁹ LEWIS, Brenda, Ralph, *Churchill*, s. 102.

¹⁰⁰ LUKACS, John, *Churchill: vizionář, státník, historik*, s.99.

¹⁰¹ ROBERTS, Andrew, *Hitler a Churchill*, s. 53.

mezí?“¹⁰² Jak Churchill, tak i Hitler, se snažili vytvořit si svůj originální styl vystupování, nějakou věc, kterou by se odlišili. Hitler si potrpěl na velkolepé divadlo; během svých projevů spoléhal nejen na pečlivě vybraná slova, ale i na předem nacvičená gesta, kterými ještě více svůj herecký výkon podtrhoval. Churchill se snažil podávat svým posluchačům i nepříjemné zprávy, ale vždy se jim snažil dát nějakou naději, a byl ochoten přiznat svou chybu. Stejně jako Hitler předem pečlivě volil slova během svých projevů. Jakousi „poznávací značkou“ se pro Churchilla stal nejen doutník, prsty do písmene V, ale i obrovská odhodlanost vést válku až do konce, a to bez jakýchkoliv ústupků vůči Německu.

2.8. Konec II. světové války

Velká Británie se dále aktivně zapojovala v Evropě. Churchill se účastnil například konference v Teheránu v roce 1943, sledoval boje v Itálii, ve Francii, vylodění v Normandii, byl nadšen z postupu spojeneckých vojsk. Jediné, co mu dělalo starost, byla obava, aby nedošlo k rozšíření komunismu, a to i přesto, že se Sovětský svaz stal spojencem jak Spojených států, tak i Velké Británie. Churchill byl zarytým antikomunistou a nikdy nedůvěřoval ani komunistům, ani Stalinovi. I přesto, že rok 1945 znamenal vítězství spojenců a sám Churchill byl oslavován jako hrdina, byla jeho vláda labouristy přinucena podat demisi a jeho čekaly nové volby. Jako ústřední téma své kampaně si vybral nebezpečí komunismu – socialismu. V jednom ze svých předvolebních projevů uvedl : *„Mí přátelé, musím vám oznámit, že socialistická politika odporuje britským myšlenkám svobody... Není pochyb, že socialismus je neodmyslitelně propojený s totalitarismem a je zavrženíhodným zbožňováním státu. Není to pouze majetek ve všech formách, na jenž se útočí, ale základní koncepcí socialismu je zpochybněna i svoboda ve všech formách...“*¹⁰³ Volby se konaly 5. července 1945 a znamenaly vítězství labouristů. Churchill se po této prohře rozhodl, že odjede do Itálie, kde se bude věnovat své oblíbené činnosti – malování. Jeho zásluhy na vítězství nebyly zapomenuty - byl oceněn Králem Jiřím VI., francouzskou vládou a byl například jmenován čestným občanem Spojených států. Cestoval po Evropě, Americe a věnoval se psaní knih.

¹⁰² ROBERTS, Andrew, *Hitler a Churchill*, s. 98.

¹⁰³ LEWIS, Brenda, Ralph, *Churchill*, s. 219.

2.9. Podruhé premiérem

Churchill se rozhodl znovu kandidovat ve volbách, které se konaly 23. února 1950. Volby sice vyhráli opět labouristé, ale vytvořili vládu, která neměla příliš dlouhého trvání. Proto už 25. října 1951 byly vyhlášeny nové volby, ve kterých zvítězila konzervativní strana. Jeho Veličenstvo král o tři dny později, 26. října, pověřil Winstona Churchilla sestavením vlády.¹⁰⁴ Během svého druhého funkčního období byl svědkem pohřbu krále Jiřího VI. i korunovace jeho dcery, královny Alžběty II., v roce 1953, které se účastnil oblečen jako Rytíř podvazkového řádu, což bylo vyznamenání, udělené královnou.¹⁰⁵ Roku 1953 se stal nositelem Nobelovy ceny za literaturu. V dubnu 1955 se rozhodl, i kvůli svému zdravotnímu stavu, podat rezignaci a odejít do důchodu.

2.10. Závěr života

Poté, co odešel do důchodu, se věnoval malování obrazů, psaní historických knih a dále byl členem parlamentu. Ještě v roce 1955 se mu podařilo zvítězit ve volbách v obvodu Woodford. Do konce života se stále zajímal o politiku, i když se jeho zdraví začalo postupně zhoršovat. Zemřel 24. ledna 1965, obklopen milující rodinou. Jeho smrt zasáhla celý svět; byl mu vypraven státní pohřeb, který byl přenášen televizí. Jeho pohřbu se účastnila i sama královna Alžběta II., která se rozhodla udělat výjimku, neboť podle tradice se panovník neúčastní pohřbu svých poddaných. W. Churchill je pohřben na hřbitově v Baladonu v Oxfordshiru. V roce 2002, kdy BBC vyhlásila anketu o „Největšího Brita,“ zvítězil a v anketě o „Muže tisíciletí“ ho překonal pouze William Shakespeare, „*což byla prohra, kterou by určitě přijal mnohem lépe, než výsledky všeobecných voleb v roce 1945*“.¹⁰⁶

¹⁰⁴ LEWIS, Brenda, Ralph, *Churchill*, s.233.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 239.

¹⁰⁶ ROBERST, Andrew, *Hitler a Churchill*, s.157.

Závěr

Je otázkou, zda by se celému konfliktu dalo nějak zabránit. Pokud by Velká Británie pokračovala dále v politice appeasementu i po pádu Francie a premiérem by se stal například lord Halifax, jak původně chtěl Neville Chamberlain, jistě by se snažil o dohodu s Německem, a to i za cenu velkých ústupků. Velká Británie by se tak možná stala jednou ze zemí, které nečinně přihlížely vzestupu Německa, nebo možná by byla spojencem Německa. V případě, že by se dostal do čela vlády někdo jiný, kdo by chtěl bojovat za samostatnost Británie proti Německu, je otázkou, jestli by to byla tak silná osobnost, jako Winston Churchill, a zda by dokázala vzbudit v Britech takové odhodlání, aby dokázali sami čelit takové přesile. Churchill byl veřejně známou osobou, která svoje názory dávala veřejně najevo. Proto každý, v okamžiku, kdy nastoupil do úřadu premiéra, věděl, co od něj může očekávat, jaké budou jeho postoje a jaká se od něj dají očekávat rozhodnutí. Právě toto období se stalo nejdůležitějším obdobím celé jeho dlouhé politické kariéry. Sama postava Churchilla odrazovala Adolfa Hitlera od toho, aby se snažil uzavřít mír s Británií, protože věděl, že Churchill by nic takového nedovolil za žádnou cenu. Churchill, který rád navštěvoval bojiště, aby tak podpořil své vojáky, často oblečen v uniformách, nebyl ochoten se vzdát a chtěl se svojí zarputilostí bojovat až do konce.

Británie vstupovala do války zcela nepřipravená. Je otázkou, zda, pokud by se začala na válku včas připravovat a zbrojit, jestli by, díky její pomoci, nebyla Francie zachráněna, nebo by alespoň dokázala odolávat déle. Možná by větší připravenost a ráznost při rozhodování Británie udělala na Spojené státy americké dojem a přiměla je k pomoci. V danou dobu, za daných okolností, se zřejmě nemohla najít lepší, vhodnější osobnost, než byl Winston Churchill, která, i přes předchozí neúspěchy, nakonec dokázala dovést Brity k vítězství. Je považován za nejvlivnější osobnost dvacátého století. Dokázal využít veškeré své výborné řečnické schopnosti, zkušenosti a své osobního charisma pro to, aby dosáhl toho, čeho potřeboval, a dokázal jej využít i při tomto největším úkolu své kariéry, který pomohl zachovat svobodu a demokracii v Evropě. Jeho osobnost dokázala lidi nejen rozdělovat, ale i spojovat, pokud to bylo třeba v danou chvíli. Nenašel se nikdo, kdo by, nejen z řad jeho spolupracovníků, ale i britských politických protivníků, odmítl jeho nabídku. I přes svoji zarputilost, výstřednost a arogantnost si dokázal, jak u konzervativců, tak i u labouristů, zachovat nedotčenou pověst. I přesto, že byl dříve často podceňovanou osobností, dokázal se

svoji pílí a úsilím vypracovat na jednu z nejvýznamnějších osobností nejen britských dějin. Nejlépe jeho význam shrnul jeho syn Randolph Churchill v dopisu, který svému otci napsal v roce 1955 po jeho rezignaci: „*Moc nevyhnutelně musí pominout a vytratit se. Sláva, které lze dosáhnout pouze prostřednictvím moci – jež sama o sobě je získána genialitou, dřinou, odvahou a sebeobětováním – jediná zůstává. Tvá sláva je navždy uchována na pevném piedestalu tvých úspěchů Bude přetrvávat staletí.*“¹⁰⁷

Cílem práce bylo zjistit, zda by došlo k uzavření míru v případě, že by se premiérem stal někdo jiný než Winston Churchill. Je možné, že pokud by se stal premiérem Velké Británie v této době například lord Halifax, který byl dohodě s Německem nakloněn, mohlo k podepsání tohoto míru klidně dojít. Vzhledem k dostupným informacím to nelze potvrdit, ani vyvrátit. V této době nebyla osobnost která, by více zosobňovala odpor vůči Německu než byl právě Churchill. Proto by bylo asi velmi těžké najít osobnost, která by lépe zastupovala demokratické principy, které představovaly trvalé hodnoty pro Velkou Británii.

¹⁰⁷ LEWIS, Brenda, Ralph, *Churchill*, s. 253.

Seznam použité literatury

Literatura

BOYNE, J.Walter, *Křídla proti křídlům, druhá světová válka ve vzduchu*, Praha, 1996.

BROAD, Lewis, *Winston Churchill: 1874-1945*, Praha 1947.

BROŽ, Ivan, *Vůdcové*, Praha, 2001.

BUNGAY, Stehen, *Nejnebezpečnější nepřítel, Historie bitvy o Británii*, Praha, 2006.

D'ESTE, Carlo, *Válečný vůdce: život Winstona Churchilla ve válce 1874-1945*, Praha 2012.

DOWDING, Hugh, *The Battle of Britain*, Despatch, Supplement to The London, Gazette, London, 1946.

HAFFNER, Sebastian, *Churchill*, Olomouc 1996.

HARDWICKOVÁ, Joan, *Clementine Churchillová : žena velkého muže*, Praha 1998.

HICKMAN, Tom, *Osobní strážce Winstona Churchilla*, Praha 2007.

CHURCHILL, Winston Spencer, *Druhá světová válka. 2. díl. Jejich nejskvělejší hodina*, Praha 1993.

CHURCHILL, Winston, *Velké bitvy a osobnosti druhé světové války*, Praha 1999.

JOHNSON, Paul, *Churchill*, Brno 2010.

JULLIAN, Marcel, *Bitva o Británii: červenec-září 1940*, Praha 2004.

LEGRAND, Jacques, *Winston Churchill*, Praha 2013.

LEWIS, Brenda Ralph, *Churchill*, Praha 2007.

LUKACS, John, *Churchill: vizionář, státník, historik*, Praha 2013.

MOSLEY, Leonard, *Bitva o Británii*, Praha 2001.

PITT, Barrie, *Churchill a jeho generálové*, Brno 2006.

PRIOR, Robin, *When Britain Saved the West*, London, 2015.

ROBERTS, Andrew, *Hitler a Churchill, Taje vůdcovství*, Praha, 2005.

SCHNEER, Jonathan, *Ministers at war, Winston Churchill and his War Cabinet*, London, 2015.

TRUCHANOVSKIJ.V.G. *Winston Churchill*, Praha, 1986.

Internetové zdroje

ALLBESON, Tom, *Visualizing Wartime Destruction and Postwar Reconstruction: Herbert Mason's Photograph of St. Paul's Reevaluated*, In : *The Journal of Modern History*, Vol. 87, No. 3, September 2015.

<http://www.jstor.org/stable/10.1086/682677>

22.11.2015 16:59

SCHOENFELD, Max, *Winston Churchill as War Manager: The Battle of the Atlantic Committee*, In : *Military Affairs*, Vol. 52, No. 3, Jul., 1988, pp. 122-127.

<http://www.jstor.org/stable/1988245>

31.10.2015 20:57

Resumé

Winston Churchill and the Battle of Britain

The aim of the thesis is to outline the role of Winston Churchill during the Battle of Britain and to map out important decisions and moments that led to the fact that Great Britain was able to resist Nazi aggression and become one of the victorious powers. Churchill became Prime Minister in May 1940, a period when it was necessary to move from a policy of appeasement toward Germany to the defence of Britain and agreements with the Allies. It was at this time that he greatly exercised his abilities as an excellent orator and a skilful politician who was able to lead the country even in the most difficult times, when his wife Clementine was a great support to him. He tried to preserve freedom and democracy - values that are very valuable not only to Western Europe. Churchill had shown himself to be an able politician and statesman, who was one of the key figures to decide the fate of not only the UK, but that of the entirety of Europe during the Second World War. He had shown himself as such not only during the conclusion of agreements, but also with his military decisions.